

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

**Kasvatuskumppanuus
kunnallisessa päiväkodissa
vanhempien osallisuuden näkökulmasta**

Mari Valli

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma 210 op

11/2014

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Mari Valli	Sivumäärä 52
Työn nimi Kasvatuskumppanuus kunnallisessa päiväkodissa vanhempien osallisuuden näkökulmasta	
Ohjaava(t) opettaja(t) Juha Niiranen, Heini Kapanen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Lempäälän kunta / päivähoito, Riikka von Bonsdorff	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tilaaja on Lempäälän kunnan päivähoito.</p> <p>Opinnäytetyö käsittelee kasvatuskumppanuutta vanhempien osallisuuden näkökulmasta kunnallisessa päiväkodissa. Opinnäytetyössä tutkitaan sitä, miten kunnallisessa päivähoitossa olevien lasten vanhemmat kokevat päivähoiton tarjoaman kasvatuskumppanuuden. Miten vanhempien osallisuus kumppanuudessa toteutuu ja kohtaavatko päivähoiton tarjoamat kumppanuusfoorumit vanhempien tarpeet ja toiveet. Yhteisöllisyyden näkökulmasta tarkasteltuna vanhempien kokemus vertaistuen merkityksellisyydestä on myös tutkimuksen kohteena.</p> <p>Yleisimpiä yhteistyön muotoja ovat tällä hetkellä päivittäiset kohtaamiset lapsen tuonti- ja hakutilanteissa, lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinta ja seuranta, päivähoiton juhlat sekä vanhempainillat. Tämä opinnäytetyö on myös kehittämistehtävä, joten tässä opinnäytetyössä etsitään yhdessä tutkimusryhmän vanhempien kanssa sellaisia yhteistyön tapoja ja muotoja, jotka vahvistavat vanhempien osallisuuden tunnetta kumppanuudessa sekä mahdollistavat paremmin vertaistuen saamisen toisilta vanhemmilta. Kysymys siitä, millaista asiantuntijuutta vanhemmat päivähoiton työntekijöiltä toivovat koskien kasvatuskumppanuutta on tarkastelun kohteena jo siksi, että kumppanuus perustuu vähintään kahden ihmisen väliselle vuorovaikutukselle ja on ensiarvoisen tärkeää, että päivähoiton työntekijöillä olisi mahdollisimman hyvät kumppanuustaidot.</p> <p>Tutkimusmenetelmänä tässä opinnäytetyössä oli laadullinen tutkimus. Tutkimusryhmään osallistui kuusi vanhempaa eräästä Lempäälän kunnan päiväkodista. Tutkimusryhmän kokoontumisessa kerättiin vanhemmilta tulevaisuuden muistelu ja Learning cafe menetelmin näkemyksiä ja kokemuksia kumppanuuden, osallisuuden sekä vertaistuen toteutumisesta sekä toiveita ja ideoita kehittämistyön suhteen.</p> <p>Kehittämishankkeen tulosten mukaan vanhemmat ovat motivoituneita ja halukkaita kasvatuskumppanuuteen. Vanhemmat kokevat yhteistyön päiväkodin henkilökunnan kanssa tärkeänä. Merkittävimpänä yhteistyömuotona vanhemmat pitivät päivittäisiä keskusteluja lapsen tuonti- ja hakutilanteissa. Kehittämishankkeessa tuli myös esille tarve sähköisen viestinnän hyödyntämiseen informaation jakamisen sekä lapsen arjen seuraamisen välineenä. Lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnan yhdessä henkilökunnan kanssa vanhemmat kokivat sekä kumppanuuden, että oman osallisuutensa lisääjänä. Vanhemmat ovat kehittämishankkeen mukaan halukkaita osallistumaan päiväkodin järjestämiin tilaisuuksiin ja erityisesti toimimaan oman lapsensa pienryhmän vanhempien kanssa. Myös vanhempien keskinäinen vertaistuki koettiin tärkeänä.</p> <p>Tilaajan palautteesta ilmeni, että opinnäytetyö antoi konkreettista tietoa siitä, miten vanhemmat kokevat osallisuutensa kasvatuskumppanuudessa. Opinnäytetyön tuloksia tullaan hyödyntämään työyhteisössä mietittäessä toimivien rakenteiden luomista kumppanuudelle, henkilökunnan vuorovaikutusosaamisen kehittämistä sekä arvioitaessa sähköisen viestinnän ja vertaistuen foorumeita.</p>	
Asiasanat kasvatuskumppanuus, osallisuus, vanhemmuus, vertaistuki, päivähoito	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Mari Valli	Number of Pages 52
Title Educational partnership in a municipal daycare center from the parents' participational viewpoint	
Supervisor(s) Juha Niiranen, Heini Kapanen	
Subscriber and/or Mentor Municipality of Lempäälä / daycare, Riikka von Bonsdorff	
Abstract <p>This thesis is shaped for a daycare in Lempäälä municipality. It takes a look at the educational partnership from the parents' participational viewpoint in a public daycare center. A major focus point are the parents' feelings about the educational partnership and their own participation. The thesis also focuses on answering the question, whether or not the daycare offers the kind of opportunities for partnership that the parents are looking for. The parents' peer support possibilities is also researched.</p> <p>The most common ways of cooperation in a daycare center are daily meetings of the parents and the workers in the morning and in the afternoon, writing and following up the child's early childhood education plan, different celebrations and parental evenings. The thesis will also try to define the ways of cooperation that strengthens the parents' feelings concerning their participation and enables peer support. The workers' skills to involve the parents are also taken into consideration and a question about their effectivity is raised. Good interaction skills were found to be vital for the communication between the staff and the parents.</p> <p>The research for this thesis was conducted with qualitative study methods. The research group consists of six parents from a daycare center in Lempäälä. In the meeting of the research group two particular research methods were used to collect a sufficient amount of data: reminiscence of the future and Learning cafe. The main research questions concerned the parents' thoughts and perceptions about partnership, participation, peer support and also developmental aspects.</p> <p>According to the research results, parents in general are very motivated and willing to participate in the educational partnership. They feel that cooperation with the staff in the daycare is very important. For the parents interviewed, the most important ways of cooperation are the daily conversations with the staff. These parents also thought that it would be nice if the workers could emphasize the use of online media applications to share information and offer the parents an opportunity to follow the day of their own child. The results show that writing the early childhood education plan with the worker strengthened the parents' feelings concerning the educational partnership and their participation in the process. Parents are also willing to participate in different events that the daycare organizes. Particularly they are interested in meeting other parents from the same small group that their child is in. The idea of peer support was highly appreciated.</p> <p>According to the receiver of this thesis, the research process revealed a lot of concrete information about the parents' thoughts and experiences of their own participation in the educational partnership. The results of this thesis are used in our work community to develop the structures in the educational partnership methodology, interaction skills of the staff, the use of different online media applications and peer support forums.</p>	
Keywords educational partnership, participation, parenthood, peer support, daycare	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	6
3 KASVATUSKUMPPANUUTTA RAKENTAMASSA	7
3.1 Vanhemmuuden tukemisesta kohti kasvatuskumppanuutta	9
3.2 Vanhemmat kumppaneina	12
3.3 Asiantuntijat kumppaneina	15
4 VANHEMPIEN OSALLISUUS PÄIVÄKODISSA	18
4.1 Osallisuus	19
4.2 Vanhemmat osallisina päiväkodin arjessa	21
4.3 Työntekijöiden näkökulma perheiden ja vanhempien osallisuuteen	24
5 KEHITTÄMISTYÖN VAIHEET	25
5.1 Kehittämiskysymykset	26
5.2 Kehittämismenetelmät	26
5.3 Aineiston keruu	27
5.4 Aineiston analyysi	30
5.5 Työn luotettavuus	35
6 VANHEMPIEN KOKEMUKSIA KASVATUSKUMPPANUUDESTA, OMASTA OSALLISUUDESTAAN SEKÄ VERTAISTUESTA	36
6.1 Kasvatuskumppanuuden toteutuminen	36
6.2 Vanhempien kokemus osallisuudestaan päiväkodin arjessa	39
6.3 Vanhempien vertaistuki ja sen mahdollistaminen päiväkodissa	44
7 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ JA KEHITTÄMISEHDOTUKSIA	46
LÄHTEET	50

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni tulee käsittelemään sitä, miten vanhempien osallisuus päiväkodin kasvatuskumppanuudessa toteutuu ja kohtaavatko päiväkodin tarjoamat kumppanuusfoorumit vanhempien tarpeet. Tulen siis pohtimaan millaisena päiväkodin kasvatuskumppanuus näyttäytyy ja millaisiin asioihin kumppanuuden rakentamisessa tulisi erityisesti kiinnittää huomiota niin, että vanhempien osallisuuden kokemus mahdollistuisi. Tarkoitukseni on myös pohtia vanhempien keskinäisen vertaistuen merkitystä. Opinnäytetyöni tilaaja on Lempäälän kunnan päivähoito. Asiakkaiden osallisuuden mahdollistaminen on nyt kehittämistyön kohteena monessa sosiaali- ja terveysalan toimintaympäristössä, niin myös päivähoitossa. Lasten osallisuuden kokemuksen mahdollistamista on pohdittu ja työstetty Lempäälässä jo useamman vuoden ajan ja viime aikoina on kiinnitetty enenevässä määrin huomiota myös päivähoitossa olevien lasten vanhempien osallisuuden kokemuksiin.

Lempäälän kunnan varhaiskasvatussuunnitelmassa 2012–2016 (2014,11–12) todetaan, että olennaista kasvatuskumppanuudessa on jatkuva ja avoin vuorovaikutus. Lempäälän päivähoitossa on siis sitouduttu keskustelemaan vanhempien kanssa avoimesti lapseen liittyvistä havainnoista, myös huolista. Vanhempien toivotaan myös ottavan puheeksi, mikäli heitä joku asia mietityttää. Tutustumiskäyntien ja -keskusteluiden lisäksi vanhemmat laativat yhdessä päivähoitotyöntekijän kanssa lapselleen varhaiskasvatussuunnitelman (Vasu), jonka toteutumista arvioidaan puolivuositain ja aina tarvittaessa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan myös sopimus vanhempien ja päivähoitoyhteistyöstä. Vanhempia on kuultu kunkin päivähoitoalueen varhaiskasvatussuunnitelman laadintavaiheessa ja vanhemmilla on keskeinen rooli myös suunnitelman toteuttamisessa ja arvioinnissa. Päivähoitotyöntekijät ja muut tapahtumat vahvistavat hyvää kasvatuskumppanuutta päivähoitotyöntekijöiden ja lasten vanhempien välillä sekä samalla antavat mahdollisuuden vanhempien keskinäisten verkostojen syntymiselle. Lapsiryhmän arkea tehdään vanhemmille näkyväksi salasanalla suojattujen, ryhmäkohtaisten blogien välityksellä.

Miten sitten edellä mainitut vanhempien kumppanuutta ja osallisuutta koskevat asiat käytännössä toteutuvat päivähoitossa on mielestäni mielenkiintoinen kysymys, johon lähden tässä opinnäytetyössäni etsimään vastausta. Opinnäytetyöni on myös kehittämistehtävä, joten etsin tässä työssäni myös tapoja vahvistaa ja parantaa kumppanuuden, osallisuuden sekä vertaistuen kokemusta vanhempien näkökulmasta. Tutkimusryhmäni vanhemmat saivat tilaisuuden olla itse osallisina tässä kehittämistehtävässä kertomalla kokemuksistaan, odotuksistaan ja toiveistaan kasvatuskumppanuutta, osallisuuttaan ja vertaistukea koskien. Heidän tuottamansa tutkimusaineiston analyysin kautta pyrin etsimään erilaisia konkreettisia kehittämissuhteita, joita voisimme päiväkodin arjessa hyödyntää.

Tulen tarkastelemaan opinnäytetyön tietoperustassa myös työntekijöiden näkökulmaa koskien kasvatuskumppanuutta ja vanhempien osallisuutta, koska kumppanuudessa on aina kyse vähintään kahden toimijan välisestä yhteistyöstä. Mielestäni on tärkeää tarkastella kehittämistyön kysymyksiä kummankin toimijan näkökulmasta, vaikkakin vanhempien näkökulma tässä työssäni painotuu enemmän.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

Olen työskennellyt yli 25 vuotta päivähoitokentällä erilaisissa tehtävissä, ensin muutaman vuoden päiväkotiapulaisena ja myöhemmin päivähoitajana ja nyt viimeisen vuoden olen toiminut päiväkodin opettajan tehtävissä. Tämä matka on ollut mielenkiintoinen ja sisältänyt monia erilaisia kasvatuksellisia ajanjaksoja. Näkemys lapsista ja heidän vanhemmistaan on muuttunut paljon näiden vuosien aikana. Yhteiskunnalliset muutokset ovat olleet myös koko ajan nähtävillä päivähoitokentällä. Päivähoitokentän työntekijöiden suhtautumisessa lasten vanhempiin muutos on ollut ehkä merkittävin. Pelkästä vanhemmuuden tukemisesta on siirrytty kohti kasvatuskumppanuutta. Siirtymä ei ole ollut mitenkään yksinkertainen, vaan se on vaatinut minulta, niin kuin kaikilta päivähoitokentän työntekijöiltä, uuden asenteen ja uusien työtapojen omaksumista. Matka kumppanuuteen on kuitenkin ollut kaiken sen vaivan arvoinen.

Kasvatuskumppanuus on kiinnostanut minua oikeastaan koko työurani, vaikkakaan en ole osannut sitä kasvatuskumppanuudeksi aina nimetä. Yhteistyö lasten vanhempien kanssa on ollut työssäni aina merkittävässä asemassa ja olen todennut yhteistyöhön panostamisen merkityksellisyyden varsinkin lapsen hoidon aloituksessa. Miten sitten olen vuosien varrella tätä yhteistyötä tehnyt ei varmaankaan aina ole täyttänyt varsinaiselle kasvatuskumppanuudelle asetettavia kriteereitä. Minulle mahdollistui syksyllä 2013 osallistuminen kasvatuskumppanuuskouluttajakoulutukseen. Koulutuksen ja nyt itse kouluttajana toimimiseen jälkeen olen huomannut, kuinka palaset ovat tavallaan löytäneet paikkansa kokonaisuudessa. Nyt suorittamani yhteisöpedagogiopinnot kansalais-toiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelmassa ovat osaltaan syventäneet ajatteluni kumppanuudesta ja sen toteuttamisen merkityksellisyydestä laajemmassa yhteiskunnallisessa kontekstissa.

Olen kiinnostunut myös päivähoidon yhteisöllisestä näkökulmasta ja siitä, kuinka paljon vanhemmat kaipaavat tässä yhteisössä esimerkiksi vertaisryhmän tukea. Tätä kautta näkisin tärkeänä, että tulevaisuudessa yhteisöpedagogit voisivat laajemmin työskennellä päivähoidon kentällä esimerkiksi yhteisöjen toiminnan kehittäjinä. Panostuksen päivähoidon perhetyöhön näkisin myös merkittävänä ehkäisevän työn menetelmänä, niin suhteessa lapsiin kuin perheisiin. Päivähoidon perhetyön kenttään voisi myös sijoittua erilaiset vertaistoiminnan muodot, esimerkiksi erilaiset äiti-/isäryhmät, vanhempi – lapsiryhmät sekä muu yhteisöllisyyden kokemusta mahdollistava toiminta varsinaisen päivähoitopäivän ulkopuolella. Päivähoidon avoimen toiminnan kehittäminen on myös tärkeää; kotona olevien vanhempien tarpeet yhteisöllisyydelle ja tuen saamiseen vanhemmuudelle voivat olla monesti suuremmat kuin työssä käyvien vanhempien. Yhteisöpedagogin koulutus antaa mielestäni paljon valmiuksia ja osaamista toimia näissä tehtävissä kodin ja päivähoidon rajapinnalla.

3 KASVATUSKUMPPANUUTTA RAKENTAMASSA

Kasvatuskumppanuuden tehtävänä on Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005,32) mukaan yhdistää vanhempien oman lapsensa tuntemus ja kas-

vattajan asiantuntemus lapsen hyvinvointia edistävällä tavalla. Henkilöstön ja vanhempien tehtävät määritellään erilaisiksi, mutta keskenään tasavertaisiksi. Henkilöstön vastuulla on kumppanuuden edellytysten luominen sekä organisointi. Vanhemmille taas varataan lapsensa ensisijainen kasvatusoikeus ja kasvatusvastuu. Kumppanuus rakentuu vuorovaikutukselle, jonka avainkäsitteitä ovat kunnioitus, luottamus, kuuleminen ja vuoropuhelu. Kasvatuskumppanuus koskee kaikkia päivähoidon asiakasperheitä, mutta erityisessä asemassa se on silloin, kun lapsella ilmenee erityisen tuen tarvetta. Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan myös vanhempien laajempaa osallistumista sekä osallisuutta lapsensa varhaiskasvatukseen. Vanhemmille varataan mahdollisuus osallistua omaa lastaan koskeviin kasvatustaluteluihin sekä lapsikohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen.

Liki kolmekymmentä vuotta on kulunut siitä, kun kasvatuskumppanuus ensimmäisen kerran kirjattiin Unescon raporttiin ”Working together” (1986). Tällöin esitelty kumppanuusajattelu poikkeaa merkittävästi aiemmista mukanaolon ja tukemisen näkökulmista. Kumppanuus esitellään ammatti-ihmisten ja vanhempien yhteistyöksi yhteisen intressin eli lapsen kasvun ja oppimisen kannalta. Raportissa määritelty kumppanuus merkitsee sekä ammattilaisten vastuullisuutta vanhempien suuntaan sekä heidän tasavertaisuutta suhteessa vanhempiin. Ammatti-ihmisten ajattelussa vanhemmat muuttuvat passiivisista tuettavista aktiivisiksi palvelujen käyttäjiksi tai kuluttajiksi. (Karila 2006,92.)

Ensimmäinen suomalainen henkilöstön ja vanhempien välisen yhteistyön kasvatuskumppanuudeksi linjaava asiakirja on Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen linjauksista vuodelta 2002 (Terveys- ja hyvinvoinninlaitos 2002,17–18). Periaatepäätöksen mukaan varhaiskasvatuksessa on oleellista lasten, varhaiskasvatushenkilöstön ja vanhempien kasvatuksellinen kumppanuus. Lasten päivähoidon keskeisenä tehtävänä on tukea lasten vanhempia heidän kasvatustehtävässään. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2003/2005) taas määritellään kumppanuuden edellytykset, tavoitteet ja toteuttamisen periaatteet sekä vastuut. Kumppanuusyhteistyölle asetetaan myös selkeitä laatuvaatimuksia: yhteistyön tulee olla kiinteää, sitoutunutta, keskinäistä luottamusta luovaa, tasavertaista sekä osapuolia kunnioittavaa. Kumppanuutta ohjaavat lapsen tarpeet, oikeudet ja etu, perhekohtainen toteutus sekä van-

hempien kanssa käytävät kasvatuskeskustelut. Tavoitteena on lisäksi tunnistaa lapsen tuen tarve mahdollisimman varhain sekä ylläpitää kasvatuskumppanuuden ilmapiiriä ongelmatilanteissa. Kumppanuuden ideaali on kirjattuna lasten päivähoitoa ohjaaviin asiakirjoihin, minkä mahdollisti päivähoitolainsäädännön uudistus, joka takasi perheille subjektiivisen oikeuden päivähoitopaikkaan. Sosiaalihuollon asiakkaan asemaa (Laki 812/2000) koskevan lainsäädännön voimaan astuminen vuonna 2000 oli osaltaan vauhdittamassa perheiden aseman ja osallisuuden vahvistamista palveluissa. (Kekkonen 2012, 30.)

3.1 Vanhemmuuden tukemisesta kohti kasvatuskumppanuutta

Vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten välistä yhteistyötä on eri aikoina määritelty erilaisin termein. On puhuttu vanhemmuuden tukemisesta, yhteistyöstä ja nyt viimeisimpänä kumppanuudesta. Erilaisten määritteiden taustalla on kulloinenkin käsitys kodin tai perheen sekä julkisten instituutioiden kasvatusyhteistyön luonteesta sekä yhteistyön osapuolten asemasta ja vallasta. (Karila 2006, 92.) Myös Välimäki (1999) on tarkastellut vanhempien ja ammattikasvattajien yhteistyön muutosta vanhempien aseman kautta. Hän erottaa tässä muutoksessa seuraavat vaiheet koskien vanhempien asemaa: kasvatettavat, toiminnan kohteena olevat sekä palveltavina ja osallisina olevat vanhemmat. Näkökulma yhteistyöstä lastenkasvatuksessa on siis muuttunut perheiden kotikasvatuksen tukemisesta kasvatuskumppanuudeksi. (Poikonen & Lehtipää 2009, 71–72.) Kasvatuskumppanuus voidaan siis nähdä osana yhteiskunnallista kehityskulkua, jossa sosiaaliset, poliittiset ja taloudelliset murrokset ovat muuttaneet perheen ja päivähoiton tehtäviä sekä institutionaalisia suhteita. Erilaiset sosiaali-, perhe- ja päivähoitopoliittiset muutokset ovat olleet muovaamassa kasvatuskumppanuutta sen nykyiseen muotoonsa. (Kekkonen 2012, 27.)

Vanhemmuuden tukeminen oli 2000 -luvun taitteen molemmin puolin vallalla oleva puhetapa. Tukemisen puhetapa painottaa asiantuntijoiden keskeistä roolia yhteistyössä. Vanhemmat ikään kuin asetetaan osaamattomamman ja tietämättömämmän asemaan. Päivähoitolle on määritelty lainsäädännössä kaksi tehtävää: lasten kokonaisvaltaisen kehityksen tukeminen sekä perheiden kotikasvatuksen tukeminen. Päivähoitolain velvoitetta perheiden kotikasvatuksen

tukemisesta on 2000 -luvulla työstetty eteenpäin kasvatuskumppanuuskäsitteen avulla. Tukemisesta on siis siirrytty kumppanuuteen. Tässä muutoksessa on kyse myös kulttuuristen ajattelutapojen muutoksesta. Karila viittaa Vuoreen (2001), joka on tutkinut tällaisia muutoksia yleisemmin ja on todennut uusien instituutioiden rakentumisen olevan osa laajempaa yhteiskunnallista käännettä. Tässä tapauksessa kansalaisten osallisuuden lisääntyminen omassa elämässään on ollut käännteentekevä muutos. (Karila 2006, 92–93.) Riitta Jallinoja (2006, 97) tarkastelee tätä vuosituhannen vaihteen käännettä modernin familisimin kautta. Hän toteaa, että kotihoidon perusideaa sovellettiin keskusteluun muun muassa päivähoidosta, mikä toi tähän hoitomuotoon perheenomaisuutta sen kuitenkaan menettämättä ominta luonnettaan. Hyvälle vanhemmuudelle kävi samoin. Hyvää vanhemmuutta koskeneet aiemmat familistiset hahmotukset olivat kyllä näkyvissä eri toimijatahojen yhteistoiminnassa kun hyvää vanhemmuutta ryhdyttiin kehittämään kylämäiseksi yhteisöksi. Ammatillaiset, virkamiehet ja järjestöt säilyttivät kuitenkin yhä asemansa perheitä tukevin toimijoina. (Mt., 2006, 97.) Mielenkiintoinen näkökulma on myös se, että lasten päivähoitolla voidaan nähdä olevan kaksijakoinen tehtävä: päivähoito tarjoaa päivähoitopaikan muodossa vanhemmille sosiaalipalvelua ja toisaalta taas toiminnan sisältö on varhaiskasvatusta lapselle. Toisin sanoen päivähoiton tehtävänä on tuottaa pienten lasten kasvua ja kehitystä edistäviä hoito- ja kasvatustalve-luja ja toisaalta vanhempien työelämää osallistumista ja työnantajien työvoiman saatavuutta helpottavia palveluja. (Kaskela & Kekkonen 2006, 8; Kekkonen 2012, 31.) Kekkonen viittaa Karilaan (2003, 2005) todetessaan, että kumppanuudessa on kysymys arjen kasvatusyhteistyön lisäksi myös lapsuuden, vanhemmuuden ja kasvatusyhteistyön kulttuuristen merkitystenantojen muutoksesta (Kekkonen 2012, 23).

Kumppanuuden käytännön toteuttamisesta on näiden muutaman vuosikymmenen aikana ollut paljon erilaisia tulkintoja. Paikoitellen näyttää siltä, että ammatillaiset ovat omaksuneet ainoastaan uuden sanan – kasvatuskumppanuus, pohditta tarkemmin sen merkitystä. Paikoin taas kumppanuutta on pohdittu hyvinkin perusteellisesti. Tällöin tarkastelun kohteena ovat olleet vanhempien osallisuuden vahvistaminen, kasvatuskumppanuuteen liittyvän osaamisen kehittäminen sekä toimintayksiköiden kumppanuuskulttuurin rakentaminen uudelta pohjalta. Kasvatuskumppanuudelta siis edellytetään vastavuoroista, jatkuvaa ja

sitoutunutta vuorovaikutusta vanhempien ja henkilöstön välillä. Kuulluksi tulemisen kokemus sekä molemmin puolinen kunnioitus ovat edellytyksinä jaetun ymmärryksen saavuttamiselle. (Karila 2006, 93–94).

Huoli vanhemmuuden katoamisesta on ollut paljon esillä erilaisissa puheenvuoroissa viime vuosina. Alasuutari (2004, 169) toteaa, että yhteiskunnallisesti vanhempien syyllistäminen tulee esille varsinkin mediapuheessa. Siinä lasten ja nuorten toimintaa ongelmatilanteissa selitetään vanhempien toiminnalla tai sen puuttumisella. Näitä kannanottoja tekevät usein ammattilaiset tai ainakin niissä vedotaan asiantuntijuuteen. Syyllistäminen on vanhemmuuden kannalta kaksiteräinen miekka. Se voi osaltaan auttaa pyrkimyksessä parempaan vanhemmuuteen, mutta se voi myös lamauttaa vanhemman toimijuutta. Riitta Jallinoja (2006, 113) toteaa, että vuosituhannen vaihteen vanhemmuutta käsitteleviä kriittisiä puheenvuoroja ei varsinaisesti tarkoitettu moitteeksi kaikille vanhemmille, vaan näin puhuttiin, koska haluttiin saada vanhemmuudelle uudet säännöt. Tämänkaltainen puhe kielii Jallinojan mielestä myös siitä, että vanhemmuus ja yleisemmin perhe olivat tulleet merkitykselliseen murroskohtaan ja tästä johtuen perhettä ja vanhemmuutta instituutiona jouduttiin arvioimaan uudelleen. Kaskela ja Kekkonen (2006, 16) puhuvat myös vanhemmuuden katoamisesta ja toteavat, että kasvatuskumppanuus varhaislapsuuden ja kodin välisten rajapintojen sillan rakentajana vahvistaa lasta, vanhempaa sekä kasvattajaa. Ammattikasvattaja saa tukea ja arvostavaa suhtautumista omaan tehtäväänsä päivähoidossa, vanhempaa taas autetaan ylläpitämään ja vahvistamaan suhdettaan lapseen kodin piirissä ja lasta kannatellaan kasvuympäristöihin liittymisen ja niiden vaihtumisen tilanteissa. Nummenmaa ja Karila (2011, 17) viittaavat Owen, Ware & Barfootin (2000) todetessaan, että erilaisten kasvatustilanteiden ja niihin liittyvien keskustelujen keskinäiset yhteydet ja myös vaikutukset ovat monimuotoisia. On muun muassa todettu, että se kuinka paljon äiti ja lapsen hoitaja ovat vuorovaikutuksessa keskenään, on yhteydessä hoitajan ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen. Tiedon jakaminen lasta koskevissa asioissa voi siis osaltaan ennakoita lapsen tarpeiden mukaista kasvatusta.

3.2 Vanhemmat kumppaneina

Vanhemmuus ilmiönä on moniulotteinen. Tavallisemmin vanhemmuus liitetään äidin tai isän ja lapsen väliseen suhteeseen, ja samalla sen tulkinta on usein biologinen. Vanhemmuus ei kuitenkaan ole yksin tai edes pääasiallisesti biologisesti tai geneettisesti määräytyvää toimintaa, vaan vanhemmuus on myös toimintaa, jolle sitä toteuttavan on annettava jonkinlainen mieli tai merkitys. Mielen merkityksen antaminen liitetään usein vanhemmuudesta puhuttaessa sen psykologiseen ulottuvuuteen. On myös muistettava, että vanhemmuutta toteutetaan aina tietyssä ajassa ja paikassa sekä niihin liittyvissä monitasoisissa vuorovaikutussuhteissa. Vanhemmuutta on siis tarkasteltava biologisten ja psykologisten näkökulmien lisäksi myös dynaamisena ja muuntuvana sosiaalisena prosessina, jota ei voida erottaa yhteiskunnan realiteeteista, kulttuurisista arvoista ja normeista eikä lapsuutta koskevasta yleisestä kulttuurisesta ymmärryksestä. (Alasuutari 2004, 14.) Päivähoidon arjessa edellä kuvattu todentuu siinä, että perheiden moninaisuus ja perheiden sisäinen työnjako ovat moninaistuneet viimeisten vuosikymmenten aikana. Vanhemmuuden toteuttaminen esimerkiksi uusperheissä ei perustu biologiseen taustaan, vaan kyseessä on tällöin sosiaalinen vanhemmuus, jonka toteuttamista säätelevät muut kuin biologiset seikat. Kasvatuskumppanuuden toteuttamisen näkökulmasta tämä asettaa haasteita myös työntekijöiden asenteille ja ehkäpä myös ennakkoluuloille. Se, kuinka työntekijä kasvatuskumppanuutta pystyy rakentamaan silloin kun perheen tilanteet muuttuvat esimerkiksi eron tai uusperheen muodostamisen jälkeen, vaatii ammatillista osaamista ja herkkyyttä aistia perheen ja ensisijaisesti lapsen tarpeita sekä rohkeutta ottaa asioita puheeksi. Tämä luo mielestäni haasteen myös päivähoidon kasvatuskumppanuudelle ja sen toteuttamiselle biologisen sekä sosiaalisen vanhemmuuden huomioimisen näkökulmasta. Miten käytännössä toimitaan kumppanuuden nimissä hyvinkin monen lapselle tärkeän aikuisen kanssa? Miten rajanvedot esimerkiksi huolen puheeksi ottamisessa vedetään ja kuinka informoiminen lapsen asioissa hoidetaan?

Alasuutari (2004, 167–168) puhuu vanhempien modernistisesta suhteesta yhteiskunnallisiin kasvattajiin, minkä mukaan vanhemmat rajaavat yhteiskunnallisten kasvattajien asiantuntijuuden koskemaan ensisijaisesti lasta. Asiantuntijalla on tietoa esimerkiksi lapsen kehityksestä, minästä sekä lapsen ohjaamisen ja

kasvattamisen keinoista. Tämä näkemys tuli Alasuutarin tutkimuksessa esille muun muassa päivähoiton henkilöstön asiantuntijuudesta lapsen kehityksen kysymyksissä. Tulkinta tietämisen vallasta on toinen silloin kun vanhemmat puhuvat perheestä, sen ihmissuhteista sekä omasta vanhemmuudestaan. Vanhemmat määrittävät tällöin itsensä ensisijaisiksi asioiden tuntijoiksi. Vanhemman tiedon kokemuksellisuus asettaa silloin vanhemman tiedon asiantuntijan yleistä ja teoreettista tietoa merkittävämpään asemaan. Alasuutarin mukaan tulkinta vanhemman ja yhteiskunnallisten kasvattajien suhteesta muodostuu tällöin tasavertaisemmaksi kuin pelkästään lasta koskevissa kysymyksissä. Vanhempien näkemys omasta asiantuntijuudestaan koskien vanhemmuutta ja perhettä merkitsee sitä, että vanhemmuus ja perhe määrittyvät vanhempien puheessa yksityisiksi alueiksi, jotka eivät ole ulkopuolisten tulkittavissa tai määriteltävissä. Vanhemmat kokevat etteivät yhteiskunnallisen kasvatuksen toimialuetta ole nämä edellä todetut yksityiset alueet, vaan sitä on ennen kaikkea lapsi yksilönä. Yhteistyö yhteiskunnallisten kasvattajien kanssa on siis ennen kaikkea lapsikeskeistä. Kysymykset vanhemmuudesta ja perheestä koetaan vanhempien näkökulmasta heidän yksityiseksi ja intiimiksi alueeksi, jossa heidän kokemuksellisuuteen perustava tietämisensä on ensisijaista. (mt., 167–168.) Kasvatuskumppanuuden toteuttamisen näkökulmasta edellä mainittu näkyy päivähoiton kentällä mielestäni siten, että työntekijän täytyy kyetä tulkitsemaan vanhempien puhetta niin, että kumppanuuden rajaus on yhteinen. Osa vanhemmista haluaa pitää kumppanuuden selkeästi ainoastaan lapsen kehitystä ja kasvua koskevana, mutta osa vanhemmista haluaa myös tukea oman vanhemmuutensa toteuttamisessa. Keskustelut perheiden kanssa ovat keskenään hyvinkin erilaisia riippuen juuri tästä rajauksesta.

Tarkasteltaessa vanhempien käyttämiä puhetapoja koskien lapsen kasvatusta voidaan todeta, että useimmiten vanhemmat tulkitsevat lapsen kasvattamisen projektiksi. Tämä tarkoittaa tulkintaa vanhemman aktiivisesta roolista sekä intensiivisestä suhteesta lapseen. Kasvatuksen toteuttamisen muotoja ja ratkaisuja perustellaan tulkinnalla, jonka lähtökohtana on näkemys lapsesta yksilönä. Tämän kaltainen ajattelu kasvatuksesta antaa vanhemmille vapautta kasvatustoiminnan toteutumiseen sekä määrittelee yleisempiä tulkintoja kasvatustoiminnan keskeistä tekijöistä. Eräs näistä on asiantuntijuuden painottuminen vanhempien tulkinnoissa kasvatuksesta. Kasvatuksen projektimaisuus korostaa

taas toiminnan tavoitteellisuutta painottaen samalla kasvatuksen keinojen ja menetelmien arviointia. Tämä merkitsee tilan luomista kasvatuksen asiantuntijuudelle. Kasvatuksen projektitulkinta heijastaakin ajatusta yhteiskunnallisten kasvattajien arvostamisesta lasta ja hänen kasvatustaan koskevan tiedon hallitsijoina ja välittäjinä. Eräänä esimerkkinä tästä on vanhempien näkemykset päivähoiton roolista asiantuntijuuteen perustuvana institutionaalisena hoitona, joka edistää lapsen optimaalista kehitystä. Tämä asiantuntijuuden korostuminen merkitsee sitä, että vanhemmat eivät määrittele olevansa yksin toteuttamassa lapsensa kasvatusta. Yhteiskunnallisten kasvattajien nähdään olevan osa kasvatuksen projektia. (Alasuutari 2004, 163–164.)

Laki lapsen subjektiivisesta oikeudesta päivähoitoon toteuttaa mielestäni hyvin yhteiskunnallisesti tätä näkemystä. Perusteet sille, että vanhemmat tuovat perheen isommat lapset hoitoon esimerkiksi toisen vanhemman ollessa kotona hoitamassa vauvaa tai työttömänä, perustuvat pitkälti tähän ajatukseen lapsen kasvatuksen projektimaisuudesta. Avuksi tähän tarvitaan oman vanhemmuuden lisäksi myös yhteiskunnallisia kasvattajia. Alasuutari (2004, 165) todentaa tämän toteamalla, että vanhempien perusoletuksena onkin, että nykyajan vanhemmuuteen kuuluu yhteistyö yhteiskunnallisten kasvattajien kanssa. Vanhemman onkin siksi tärkeää pyrkiä ja olla valmis yhteistyöhön muun muassa päivähoiton ammattilaisten sekä muiden yhteiskunnallisten kasvattajien, esimerkiksi auttajien kanssa. Kuinka työntekijät päivähoiton kentällä henkilökohtaisesti tämän vanhempien oikeuden lapsen päivähoitomuodon valintaan kokevat vaihtelee mielestäni hyvin paljon. Osa työntekijöistä näkee vieläkin lapsen kotihoidon merkityksellisempänä kuin julkisen päivähoiton, liittyen varmastikin arjen kokemukseen lapsen päivästä isossa ryhmässä. Toisaalta, jos asiaa tarkastelee vanhempien näkökulmasta, unohtamatta heidän uskoaan kasvatuksen projektimaisuuteen ja sen toteuttamiseen yhdessä yhteiskunnallisten kasvattajien kanssa, ymmärtää helpommin vanhempien ratkaisuja.

Jaettu kasvatustehtävä ja sen mukanaan tuoma kumppanuus näyttää tulevan hyväksytyksi vanhempien puheessa. Kyseessä on merkittävä kulttuuristen ajattelutapojen muutos, jolla on perustansa länsimaisen yhteiskunnan, erityisesti perheen ja työelämän yhteensovittamisen muutoksessa. (Karila 2006, 94.) Kasvatuskumppanuussuhteen syntymiseen ja kehittymiseen vaikuttaa se, minkälai-

siksi vanhemmat ja kasvatuksen ammattilaiset määrittävät omat roolinsa yhteisessä kasvatustehtävässä. Painottuuko siinä asiantuntija-, vanhempi vai kumppanuuskeskeisyys. Vanhempien ja ammattikasvattajien roolien erilaisuuksien tiedostaminen auttaa paremmin ymmärtämään vanhempien ja ammattilaisten erilaista näkökulmaa. Kumppaneiden luonnollista erilaisuutta tulisi pitää mahdollisuutena, jonka hyödyntäminen on niin lapsen, perheen kuin ammattilaistenkin etu. (Poikonen & Lehtipää 2009, 74–75.)

3.3 Asiantuntijat kumppaneina

Vastuu päivähoiton kasvatuskumppanuuden toteuttamisesta on siis päivähoiton työntekijöillä, mukaan lukien kaikki lapsen ja perheen kanssa päivähoitokentällä toimivat toimijat. Marjatta Kekkonen ja Marja Kaskela ovat yhteistyössä Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2006) kanssa kehittäneet Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta -koulutuksen.

Koulutuksen tavoitteena on auttaa kasvattajia pohtimaan ja tiedostamaan oman toimintansa tulkinnallisia lähtökohtia ja vaikutuksia suhteessa lapsen kasvun kannatteluun, vanhemmuuden vahvistamiseen, perheiden osallistumiseen sekä toimivan kasvatusyhteistyön ylläpitämiseen. Koulutuksen kautta perehdytään kumppanuusperustaisen vuorovaikutuksen keskeisiin periaatteisiin sekä toimivan yhteistyösuhteen rakentamiseen. (Kaskela & Kekkonen 2006, 49.)

Seuraavassa haluan esitellä kasvatuskumppanuuskoulutuksen tavoitteet, koska ne mielestäni kattavasti esittelevät kasvatuskumppanuuden toteuttamisen erilaiset toimintatavat sekä kasvattajien ammattitaidolle asetetut vaatimukset.

”Koulutuksen tavoitteena on, että varhaiskasvatushenkilöstö:

- Ymmärtää kunnioituksen ja tasavertaisuuden merkityksen perheiden ja päivähoiton välisessä kasvatusyhteistyössä.
- Tuntee kasvatuskumppanuuden keskeiset periaatteet: kuulemisen, kunnioituksen, luottamuksen ja dialogisuuden.
- Osaa käynnistää ja ylläpitää kasvatuskumppanuutta lapsen päivähoitopolun eri vaiheissa ja tilanteissa niin, että vanhempien oman lapsensa tuntemus ja varhaiskasvattajan asiantuntemus yhdistyvät.
- Osaa edistää lapsen eri elämänpiirien yhteen soinnuttamista päivähoiton ja kodin kasvuympäristöissä.

- Osaa valmistella ja tukea lasta ja perhettä lapsen päivähoiton aloitus-, siirtymä- ja muutos tilanteissa lapsen ero- ja liittymiskokemuksia vahvistavasti.
- Osaa työskennellä vanhempien kanssa tavalla, jossa vanhempi kokee tulewansa arvostetuksi omassa vanhemmuudessaan ja hän saa tukea lapsi - vanhempivuorovaikutuksessa.
- Osaa edistää lapsen ennalta ehkäisevää mielenterveystyötä ja auttaa lasta luomaan turvallisia ja emotionaalisesti kannattelevia suhteita kasvattajiin ja vertaisryhmän lapsiin.
- Tunnistaa, tiedostaa ja osaa kyseenalaistaa omia, lapsuuteen, vanhemmuuteen ja ammatillisuuteen liittyviä uskomuksia, arvoja ja asenteita.
- Ymmärtää kasvattajan ja lapsen/lapsiryhmän välisen suhteen merkityksen lapsen kasvulle ja kykenee refleктоimaan oman toiminnan vaikutuksia ja lähtökohtia.
- Ymmärtää oman tehtävänsä päivähoiton, neuvolan, perhetyön, lastensuojelun ja koulun moniammatillisessa yhteistyössä.
- Tunnistaa lapsen tai perheen erityisen tuen tarpeen varhaisessa vaiheessa ja osaa lapsen auttamisprosessia soveltaen etsiä ongelmatilanteelle ratkaisuja. Osaa tarvittaessa ohjata perheen erityispalveluihin.
- Kannustaa vanhempia osallistumaan lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja toteuttamiseen.
- Tukee vanhempia käynnistämään ja ylläpitämään keskinäistä vanhempainryhmätoimintaa.”

(Kaskela & Kekkonen 2006, 49–50).

Usein ammatillisista vuorovaikutustilanteista puhuttaessa viitataan ”kemioiden” kohtaamiseen tai kohtaamattomuuteen sekä omalla persoonalla työskentelyyn. Tämän suuntainen puhe vie huomion pois itse vuorovaikutustapahtumasta ja sen käsitteellisestä ymmärtämisestä. Puhuttaessa ammatillisesta osaamisesta viitataan työssä tarvittavien tietojen, taitojen, asenteiden, arvojen sekä ammatiteettisen vastuun muodostamaan kokonaisuuteen. Nykyisessä nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä on välttämätöntä nähdä osaaminen dynaamisena, jatkuvasti muuttuvana ja kehittyvänä. Kasvatustyö on perusolemukseltaan myös yhteisöllistä työtä tuottaen vaatimuksen yhteistyösaamisesta, jota tarvitaan vanhempien, muun henkilöstön ja yhteistyökumppaneiden kanssa työskenneltäessä. Vuorovaikutusosaaminen on osaamista, jonka avulla omaa kasvatuserityysoitteluja ja omia vuorovaikutuksessa esille nousevia tunteita kyetään analysoimaan ja säätämään. (Nummenmaa & Karila 2011, 17–19.)

Työntekijän oma syvä ymmärrys kumppanuudesta ja halu kehittää omia kumppanuustaitojaan omaa työtään refleктоimalla on mielestäni ensiarvoisen tärke-

ää. Jokainen työntekijä tekee vuorovaikutustyötä omista lähtökohdistaan ja siksi on tärkeää tunnistaa omia kasvatukseen liittyviä arvoja, asenteita ja näkemyksiä. Olen itse käynyt kasvatuskumppanuuskouluttajakoulutuksen syksyllä 2013 ja olen vetänyt kouluttajaparini kanssa peruskoulutuskokonaisuuden. Oman kouluttajakoulutuksessani, työkokemukseni perheiden parissa ja nyt kouluttajana toimimisen kautta minulle on vahvistunut käsitys siitä, kuinka omat elämäkokemukset ohjaavat ihmisen kasvatustietoisuutta. Näiden prosessien syvempi ymmärtäminen auttaa omien voimavarojen parempaan käyttöön. Ymmärrys perheiden ja vanhempien erilaisuudesta ja erilaisuuden taustalla olevista asioista ja sen mukana tuoma oivallus siitä, että vanhemmat haluavat toteuttaa myös kumppanuutta omista tarpeistaan ja resursseistaan lähtien helpottaa ammattilaisten kumppanuustyöskentelyä. Erilaisuus siinäkin on rikkaus, eikä ole olemassa yhtä ainoaa tapaa toteuttaa kumppanuutta.

Tärkeää perheiden kanssa tehtävässä yhteistyössä on kiinnittää huomiota myös nykyperheiden moninaisuuteen. Perinteisten ydinperheiden lisäksi päivähoidon asiakkaina voi olla esimerkiksi yksinhuoltajaperheitä (etä- ja lähivanhempia), uusperheitä, kahden samaa sukupuolta olevan vanhemman sateenkaariperheitä ja näiden lisäksi monista eri kulttuuritaustoista tulevia perheitä.

Jämsä ja Karvinen (2008, 182–186) kirjoittavat sateenkaariperheiden kasvatuskumppanuuteen liittyvistä erityishaasteista nimenomaan tilanteessa, jossa työntekijä ei ole valmistautunut kohtaamaan moninaisuutta. Toimivan yhteistyösuhteen luomiseksi on syytä välttää turhien oletusten tekemistä, vaan tärkeää on antaa vanhempien itse kertoa lapsesta ja perheestä. Mikäli jokin lapsen kasvun kannalta olennainen asia ei tule ammattilaiselle selväksi, on tarpeen kysyä ja näin välttää myöhemmät väärinkäsitykset. On aina parempi kysyä kuin olettaa. Ammattilaisen on myös varottava turhan hienotunteisuuden ansaa samalla, kun säilyttää kunnioittavan suhtautumisen. Joissain yhteyksissä olisi Jämsän ja Karvisen mielestä sateenkaariperheen ja lapsen kannalta tavanomaista tärkeämpää, että vanhempien ja ammattilaisten yhteistyö sujuisi kitkattomasti. Sateenkaariperheillä saattaa olla tavallista korkeampi kynnyks kysyä mahdollisista huolistai ongelmistaan koskien lasta, koska he saattavat pelätä, että ongelmat leimataan perhemuodosta johtuviksi. Kasvatuskumppanuuden näkökulmasta on tärkeää tietää ja tiedostaa, että sateenkaariperheen kohdalla kumppanuudessa

voi olla mukana myös useampia kuin kaksi vanhempaa. Lapsen hoivasta ja kasvatuksesta saattaa kantaa vastuuta joku muu kuin vanhemmat, esimerkiksi isovanhemmat, vanhemman hyvä ystävä tai entinen puoliso. (mt., 2008, 182–186.) Edellä kuvattu erilaisuuden kohtaamisen haaste tulee helposti esille kaikissa työntekijälle itselleen vieraammassa perhemuodoissa, johtuivatpa erot sitten seksuaalisesta suuntautumisesta tai itselle vieraammasta kulttuurista ja sen mukanaan tuomista erilaisista toimintatavoista. Vanhempien osallisuuden kokemuksen vahvistaminen on aina yhtä tärkeää. Nummenmaa (2011, 57–58) toteaa, että kulttuurista osaamistaan voi kehittää tiedostamalla sekä tunnistamalla omia kulttuurisia arvojaan, uskomuksiaan ja olettamuksiaan sekä huomioidamalla niitä erilaisissa keskustelutilanteissa. Hän toteaa myös, että kasvatuskumppanuuden rakentuminen monikulttuurisessa tilanteessa koetaan usein haastavana, vaikkakin kyse on samoista asioista kuin ammatillisissa kohtaamisissa yleensäkin – avoimuudesta, itsetuntemuksesta ja tietoisuudesta sekä eittämisen position omaksumisesta.

Yhteinen, jaettu vastuu lapsesta toteutuu vasta, kun ammatti-ihmisten ja vanhempien tiedot ja taidot otetaan yhteiseen käyttöön. Ammatti-ihminen näkee vanhemmat voimavarana ja puhe vanhemmista on kunnioittavaa ja heidän näkemyksiään arvostavaa. Hankalat, vaativat tai yhteistyökyvyttömät vanhemmat muuttuvat puheissa lapsesta huolehtiviksi, sisukkaiksi lapsen ja perheen asiantuntijoiksi. Vanhemmista tulee tärkeitä kumppaneita myös käytännössä. Vanhemmista tulee siis mahdollisuus eikä taakka. (Määttä 1999, 106.)

4 VANHEMPIEN OSALLISUUS PÄIVÄKODISSA

Osallisuus on osa ihmisarvoon liittyvää oikeutta osallistua omaan arkeen sekä oikeutta tulla kuulluksi, joista seuraa myös osallisuus päätöksenteossa. Lapsilla ja perheillä on oikeus itseään koskevaan päätöksentekoon ja heillä on oikeus olla mukana suunnittelemassa, kehittämässä ja arvioimassa heille tarkoitettuja palveluja. (Halme, Vuorisalmi & Perälä 2014, 21.) Miten tämä asiakkaan ja palvelunkäyttäjän osallisuuden näkökulma, joka on kirjattuna muun muassa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2009, 32) lisäksi moneen lakiin (ks.

esimerkiksi Lastensuojelulaki 417/2007) ja toimintaa ohjaavaan asiakirjaan (ks. Lapsen oikeuksien julistus) sitten oikein käytännössä toteutuu. Miten vanhempien osallisuus tulee arjessa näkyväksi ja miten kasvatuskumppanuus edesauttaa vanhempien osallisuuden kokemusta?

4.1 Osallisuus

Osallisuus on osallistumisen mahdollistama tunneperustainen ja yhteenkuuluvuuteen liittyvä kokemus, jossa yksilöllä on mahdollisuus vaikuttaa itseään ja ympäristöään koskeviin asioihin sekä toimia siinä aktiivisesti ja sitoutuneesti. Keskeistä osallisuudessa on se, että miten yksilön oikeus osallistua päätöksentekoprosessiin mahdollistuu. (Rouvinen-Wilenius 2014, 51.)

Käsitteitä osallisuus, osallistuminen ja osallistaminen käytetään arjen puheessa usein rinnakkain. Särkelä-Kukko (2014, 35) viittaa Kohonen & Tialaan (2002) määrittäessään osallisuutta. Näistä käsitteistä osallisuudella tarkoitetaan kuulumisen ja mukana olemisen tunnetta. Sen lähtökohtana on yksilötasolla osallisuuden kokemus omaehtoisena ja omakohtaisena kokemuksena. Osallisuus on kuulumista johonkin ja siihen sisältyy eritasoista ja -sisältöistä toimintaa. Toimintana osallisuus voi olla tieto-osallisuutta, suunnitteluosallisuutta, päätösosallisuutta tai toimintaosallisuutta. Särkelä-Kukko (2014, 35–36) toteaa, että osallisuuden ja osallisuuden kokemukset ovat aina kytköksissä osallistujan omaan ihmiskäsitykseen, henkilökohtaiseen elämismaailmaan sekä omaan identiteettiin. Parhaimmillaan hänen mukaansa osallisuus merkitsee henkilön omakohtaisesta sitoutumisesta nousevaa vapaaehtoista toimimista ja vaikuttamista omaa elämää koskevien asioiden kulkuun sekä myös vastuun ottamista seurauksista. Osallisuus on siis monitasoinen ja monisyinen tuntemisen, kuulumisen ja tekemisen kokonaisuus. Osallisuuden kokemukset rakentuvat pienistä arjen asioista sisältäen kuulluksi ja huomioiduksi tulemisen, sosiaaliset suhteet, omaan elämään linkittyviin asioihin vaikuttamisen ja omista asioista päättämisen sekä erilaiset keskustelut ja kohtaamiset.

Osallisuuden kokemusten rakentumiseen vaikuttavat sekä yhteiskunnan rakenteet että vallitseva ilmapiiri, mutta myös yksilön omat käytettävissä olevat voi-

mavarat. Yhteiskunnan rakenteet voivat tukea yksilön osallisuutta, mutta rakenteelliset epäkohdat taas voivat olla esteenä yksilön osallisuuden kokemukselle. Myös yhteiskunnan asenneilmapiiri voi joko vahvistaa tai heikentää yksilön osallisuuden kokemuksia. Myös yksilön omat voimavarat vaihtelevat eri elämäntilanteiden mukaan, eikä yksilöllä ole siten aina mahdollisuutta, kykyä tai jaksamista hyödyntää voimavarojaan niin, että kokemus osallisuudesta pääsisi aidosti syntymään. Omiin voimavaroihin ei myöskään välttämättä aina uskota tai niihin ei luoteta tai sitten niitä ei tunnusteta eikä niitä tällöin osata myöskään hyödyntää. Toisaalta yksilöllä voi olla käytössään voimavaroja, joita puolestaan yhteiskunnan tasolla ei osata tunnustaa eikä näin ollen myöskään hyödyntää ja tämä on esteenä osallisuuden kokemuksen syntymiselle. (Särkelä-Kukko 2014, 39.) Erilaisten vähemmistöjen kohdalla mietin usein kuinka osallisuus mahtaa toteutua. Jos yksilön asema ei esimerkiksi seksuaalisen suuntautumisen johdosta tai etnisen taustan vuoksi ole yhteiskunnassa täysin tunnustettu, niin kuinka osallisuuden tunnekaan voi silloin vahvistua. Millaisella tasolla nämä ihmiset oikeasti tuntevat kuuluvansa erilaisiin yhteisöihin?

Kuuluminen kuvaa sanana yksilön tarvetta olla osana erilaisia yhteisöjä ja kuuluminen osana yhteisyysuhteita korostaa osallisuuden näkökulmaa. Kuulumisen tunteen rakentuminen ja sen kokeminen edellyttävät yksilöltä kykyä asettua toisen asemaan ja ymmärrystä toisista, edellyttäen myös yhteistä kommunikointitapaa esimerkiksi yhteistä kieltä. Kieli puhuttuna sekä nonverbaalisena viestintänä on sosiaalista toimintaa, jonka kautta ihmisten kommunikaatio tapahtuu. Se on vahvasti myös kulttuurinen ilmiö, sisältäen haasteen siitä, miten voi päästä sisälle toisenlaisesta kulttuuritaustasta tulevan henkilön merkitysten maailmaan. Työskentely vaatii tuolloin enemmän yhteistyötä kuin normaalisti. Yksilön tunne kuulumisesta ja osallisuudesta mahdollistuu takaamalla hänelle oikeus toimijuuteen sekä oman subjektiivensa toteuttamiseen niin lähisuhteissa, yhteisöissä kuin laajemminkin yhteiskunnassa. (Särkelä-Kukko 2014, 41; Nummenmaa & Karila 2011,18.)

4.2 Vanhemmat osallisina päiväkodin arjessa

Halme, Vuorisalmi & Perälä (2014, 22) viittaavat Kaskela & Kekkoseen (2007) todetessaan, että kumppanuus on kahden tai useamman henkilön tai toimijatahon yhteistyösopimus, jossa osapuolet työskentelevät yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi jakamalla riskit, vastuut, voimavarat ja hyödyt. Kumppanuus on siis yhteistyötä sisältävä prosessi, jossa kumppanuustahot pyrkivät samaan tavoitteeseen niin palvelujen suunnittelussa kuin siihen liittyvässä päätöksenteossa. Kasvatuskumppanuuden osalta voidaan siis miettiä miten vanhemmat ovat osallisina lapsensa päivähoidossa ja millaisia foorumeja tämän osallisuuden mahdollistamiseksi on käytössä. Halme, Vuorisalmi & Perälä (2014, 22) viittaavat Puroilaan (2001) kirjoittaessaan, että vanhempien osallisuus ja vaikuttaminen, mukaan lukien päätöksenteko ja tiedon kulku edellyttävät vanhemmilta ja työntekijältä yhteistyötä. Huomiota tulisi kiinnittää erityisesti yhteistyön laatuun sekä siihen, että perheiden kanssa tehtävä yhteistyö muodostaa pohjan yhteisille toimintakäytännöille.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on julkaissut vuonna 2011 raportin ”Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita? Vanhempien näkökulma” osana laajempaa Lasten ja perheiden palvelut ja niiden johtamien -hanketta. Tutkimuksen kohderyhmänä olivat satunnaisotoksella väestörekisterikeskuksen väestötietojärjestelmästä valitut alle 9-vuotiaiden lasten vanhemmat (N=3200). Tutkimuksen yhtenä osana arvioitiin vanhempien osallisuutta perheessä, palvelujärjestelmässä ja kunnassa tai yhteisössä. Vanhemmat arvioivat myös työntekijän tapaa työskennellä lapsen, vanhempien ja perheen kanssa äitiys- ja lastenneuvolassa tai kouluterveydenhuollossa, päivähoidossa, esiopetuksessa ja perusopetuksessa. Tutkimusten tulosten mukaan vanhempien näkemykset osallisuudesta perheessä olivat pääasiassa myönteisiä. Lähes kaikki vanhemmat luottivat omaan kykyynsä auttaa lasta kasvamaan ja kehittymään, huomioivat lapsen vahvuudet ja heikkoudet ja pyrkivät omaksumaan tapoja, joilla tukea lapsen kasvua ja kehitystä.

Vanhempien arvioidessa osallisuuttaan palvelujärjestelmässä heidän arvionsa olivat kriittisempiä kuin arviot osallisuudesta perheessä. Valtaosa vanhemmista koki, että heillä on oikeus hyväksyä palvelut, joita lapsi saa ja osaavansa toimia

työntekijöiden tai viranomaisten kanssa päätettäessä lapsen palveluiden tarpeesta. Toisaalta viidenneksellä vanhemmista oli huono käsitys oman kunnan palveluista ja 16 % prosenttia oli eri mieltä kysymyksestä olivatko vanhemman ja työntekijän mielipiteet yhtä tärkeitä lasta koskevassa päätöksen teossa. Vanhempien näkemykset osallisuudesta kunnassa olivat kriittisempiä kuin näkemykset osallisuudesta perheessä tai palvelujärjestelmässä. Alle kolme neljänestä kyselyyn vastanneista uskoi voivansa vaikuttaa palveluihin kunnassa tai yhteisössä. 64 prosentilla oli tietoa siitä, mitkä olivat lapsen ja vanhemman oikeudet. Kokemus osallisuudesta konkretisoituu osallistumisen kautta ja myös vanhempien osallistumista arvioitiin edellä mainittujen toimintaympäristöjen kohdalla. Kaikkein aktiivisimmin vanhemmat osallistuivat vanhempainiltoihin tai -ryhmiin, kaiken kaikkiaan vanhempien haluttomuus osallistua ammattilaisten järjestämiin tapaamisiin oli harvinaista. Sen sijaan haluttomuus osallistua vertaisten järjestämään toimintaan oli 19 ja 40 prosentin välillä.

Vanhemmat arvioivat myös työntekijän tapaa työskennellä vanhemman ja perheen kanssa edellä mainituissa toimintaympäristöissä. Vanhemmat olivat tyytyväisimpiä työntekijän ystävälliseen ja ymmärtävään puhetapaan ja työntekijän tapaan kuunnella arvostelematta lasta tai perhettä ja kykyyn ottaa huomioon se, mitä vanhemmalla on sanottavana. Kaikissa toimintaympäristöissä osa vanhemmista oli tyytymättömiä siihen, ettei työntekijä, jonka kanssa yhteistyötä tehtiin ollut henkilö, johon vanhempi pystyi luottamaan. Työntekijöiden kumppanuustyöskentely vanhempien kanssa toteutui samantyyppisesti eri toimintaympäristöissä, asteikolla 1-5 päivähoito sai arvosanan 4,2. (Perälä, Salonen, Halme & Nykänen 2011, 61–69.)

Käytännössä yhteistyötä vanhempien kanssa toteutetaan hyvinkin laajalla kirjolla. Tällä hetkellä yhteneväinen ja jo lain määräämä (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000) yhteistyön foorumi on lapsikohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laadinta ja sen säännöllinen arviointi yhdessä lapsen vanhempien ja päivähoidon henkilökunnan kesken. Toisena yhteistyön muotona toimivat vanhempainillat, joiden sisältö ja toteuttamistapa vaihtelee hyvinkin paljon. Kolmantena ja kaikkein yleisimpänä yhteistyön muotona ovat päivähoidon henkilöstön ja lasten vanhempien päivittäiset kohtaamiset lapsen tuonti- ja hakutilanteissa. Monessa kunnassa, niin Lempäälässäkin, on aloitettu

viime vuosien aikana uusi yhteistyön muoto; ennen lapsen varsinaisen hoidon aloitusta vanhemmat ja lapsen tulevan ryhmän työntekijä käyvät aloituskeskustelun, jonka tarkoituksena on siirtää vanhempien tietoa lapsesta päivähoiton työntekijöille. Tässä tapaamisessa otetaan ensimmäinen askel kohti kasvatuskumppanuutta ja pidän sitä todella merkittävänä sillanrakentajana perheen ja päivähoiton välillä. Se, millaisia yhteistyön muotoja päivähoitoyksiköissä tai kuntatasolla edellä mainittujen lisäksi on, vaihtelee hyvinkin paljon.

Lempäälän kunta Pirkanmaalla on aloittanut uutena yhteistyönmuotona syksyllä 2014 päivähoiton osallisuusfoorumin, johon on kutsuttu 20 vapaaehtoista päivähoitolaisten vanhempaa miettimään päivähoiton laatuun ja kehittämiseen liittyviä asioita. Päivähoiton edustajina foorumissa toimivat päivähoiton johtaja sekä varhaisen tuen koordinaattori. Malli on mukailtu Jyväskylän vastaavasta osallisuusmallista (Muistio Lempäälän kunnan päivähoiton osallisuusfoorumi 17.9.2014.). Lempäälän hyvinvointisuunnitelman 2014 yhtenä painopistealueena on yhteisöllisyyden lisääminen ja siinä toimenpiteeksi on kirjattuna kuntalaisten kuuleminen ja aktiivisuuden lisääminen (Lempäälän kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2014–2016, 5). Lempäälän osallisuusfoorumin tavoitteena on olla paikka, jossa keskustellaan päivähoiton laatuun ja sen kehittämiseen liittyvistä asioista yhdessä palvelun käyttäjien kanssa. Foorumissa ei käsitellä yksittäisiä esimerkkejä, vaan asioista keskustellaan yleisellä tasolla. Päätöksiä asioista ei foorumissa tehdä, vaan se toimii esiin nousseiden asioiden pohdintapaikkana ja foorumissa esiin tulleita asioita voidaan viedä eteenpäin päivähoiton päätöksenteossa. Foorumi toimii myös osana päivähoiton palautejärjestelmää. Myös lasten näkemyksiä asioista tullaan ottamaan käsitteilyyn. Foorumi kokoontui ensimmäisen kerran 17.9.2014 ja siellä esiin nousseita asioita olivat muun muassa hoitohenkilökunnan pysyvyys / vaihtuvuus, ryhmäkoot, lasten tunnetaidot, kiusaamisen ehkäisy, terveellinen ravinto, päivähoiton vastaaminen nykypäivän sirpaloituneen työelämän mukanaan tuomiin tarpeisiin, erityislasten tarpeet sekä turvallisuus. Seuraavissa foorumin kokoontumisissa toivottiin käsiteltävän muutamia esimerkkejä mainitakseni muun muassa lasten vanhempien yhteistyötä ryhmän toiminnassa, vanhempien keskinäisen yhteistyön lisäämistä, huoltajien osallistamista, lapsilähtöisyyttä sekä perheiden ja hoitajien sekä kodin ja päiväkodin välisen yhteistyön kehittämistä. (Muistio Lempäälän kunnan päivähoiton osallisuusfoorumi 17.9.2014.)

4.3 Työntekijöiden näkökulma perheiden ja vanhempien osallisuuteen

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on julkaissut vuonna 2014 raportin ”Tuki, osallisuus ja yhteistoiminta lasten ja perheiden palveluissa – työntekijöiden näkökulma” osana laajempaa Lasten ja perheiden palvelut ja niiden johtaminen -hanketta. Tutkimuksen kohderyhmänä olivat kuntien äitiys- ja lastenneuvolan, kouluterveydenhuollon, päivähoidon, esiopetuksen ja perusopetuksen työntekijät. Yhtenä neljästä tutkimuskysymyksestä haluttiin tietoa siitä, miten työntekijät arvioivat lapsiperheiden osallisuuden ja päätöksenteon. (Halme, Vuorisalmi & Perälä 2014, 26.)

Tutkimuksen tuloksista ilmeni, että kumppanuustyöskentelyn lasten ja perheiden kanssa arvioitiin toteutuvan varsin hyvin. Myös vanhempien osallisuuden tukeminen perheessä arvioitiin varsin hyväksi, vanhempia kannustettiin pyytämään apua, autettiin tunnistamaan lapsen vahvuuksia, annettiin palveluohjausta lasta koskevista ongelmatilanteista ja tuettiin vanhempien luottamusta omiin kykyihinsä. Vanhempien osallisuuden tukeminen palveluissa tai palvelujärjestelmissä ei ollut yhtä yleistä kuin perheen osallisuuden tukeminen. Kunnan palvelujärjestelmässä osallisuuden tukemisen arvioitiin toteutuvan huonommin kuin itse palveluissa. Puutteita havaittiin erityisesti työntekijöiden mahdollisuuksissa varmistaa vanhemman käsitys palvelujärjestelmän toimivuudesta sekä hyödyntää vanhempien tietoja ja taitoja palvelujen kehittämisessä. Tutkituista kohderyhmistä vanhempien osallisuutta vahvistavaa toimintaa oli eniten äitiys- ja lastenneuvoloissa, vähiten alkuopetuksessa. Vanhempien vaikutusmahdollisuudet lasta ja perhettä koskevassa päätöksenteossa nähtiin vähäisiksi, mutta eniten vaikutusmahdollisuutta vanhemmilla katsottiin olevan palvelu- ja hoitotilanteen sisältöön. Päivähoidossa vanhempien vaikutusmahdollisuudet arvioitiin suuremmiksi kuin tutkimuksen muissa toimipaikoissa. Toimenpide-ehdotuksina tutkimuksen kirjoittajat esittävät, että lapsiperheiden osallisuuden tukemiseen on tarpeen kiinnittää huomiota. Erityisesti vanhempien ja lapsiperheiden osallisuutta palvelutilanteissa ja laajemmin myös palvelujärjestelmässä on vahvistettava. Erityistä huomiota tulee kiinnittää sellaisten vanhempien osallisuuden tukemiseen, joilla ilmenee voimavaroja kuormittavia tekijöitä. Osallisuutta voidaan vahvistaa kiinnittämällä erityistä huomiota työntekijöiden osaamiseen, kohtaa-

misen taitoihin sekä myös asiakaslähtöiseen johtamiseen. (Halme, Vuorisalmi & Perälä 2014, 69–78, 107.)

5 KEHITTÄMISTYÖN VAIHEET

Mietin yhdessä opinnäytetyön tilaajan edustajan, Lempäälän pohjoisen päivähoitoalueen päiväkodin johtajan kanssa mitä kehittämiskohteita työyhteisössämme mahdollisesti olisi. Päädyimme vanhempien osallisuuden teemaan siksi, että osallisuus on nyt monella sosiaalialan sektorilla kehittämisen kohteena ja meitä molempia kiinnosti paljon se, miten vanhemmat osallisuutensa päivähoitoon kentällä, tarkemmin kunnallisessa päiväkodissa kokevat. Lisäksi koimme, että vanhempien osallisuuden tutkiminen tuottaa arvokasta tietoa työyhteisöllemme eli opinnäytetyössäni tulee näkymään myös kehittämistyön näkökulma. Halusimme sitoa osallisuuden kasvatuskumppanuuden teemaan, koska Lempäälän kunnassa panostetaan nyt kasvatuskumppanuuskoulutusten järjestämisen kautta parempaan kumppanuuden toteutumiseen. Olen itse yksi kuudesta kasvatuskumppanuuskouluttajasta ja näimme, että osaamistani kumppanuuden tiimoilta kannattaa opinnäytetyössäni hyödyntää.

Virallisen tutkimusluvan tutkimukselleni sain Lempäälän päivähoitojohtajalta 8.8.2014. Tutkimusryhmääni kutsuin kaksitoista vanhempaa yhdestä päiväkodista Lempäälän pohjoiselta päivähoitoalueelta. Valikoin mukaan kutsuttavat vanhemmat sillä perusteella, että heillä oli jo vähintään toimintakauden mittainen kokemus päivähoitosta. Kasvatuskumppanuuden näkökulmasta halusin tutkia niiden vanhempien ajatuksia osallisuudesta, joiden kanssa kumppanuutta oli jo rakennettu vähintään yhden toimintakauden ajan. Näillä vanhemmilla oli siis jo kokemusta kumppanuusperustaisesta yhteistyöstä päiväkodin henkilöstön kanssa. Kumppanuuden rakentuminen vie aina oman aikansa, ja uusien vanhempien kanssa kumppanuuden alkutaipaleelta olisi sitten saada kerättyä hieman erilaista tietoa.

5.1 Kehittämiskysymykset

Tämän opinnäytetyöni avulla halusin saada tietoa siitä, miten ja millaisena vanhemmat kokevat osallisuutensa päiväkodin kasvatuskumppanuudessa tällä hetkellä sekä millaisia konkreettisia kehittämissuhteita osallisuutensa lisäämiseksi vanhemmilla mahdollisesti olisi. Minua kiinnosti myös se, tarjoaako päiväkotitoiminnassaan sellaisia kumppanuuden mahdollistavia toimintamuotoja, jotka aidosti vastaavat vanhempien tarpeisiin. Halusin myös saada tietoa siitä, kuinka merkityksellisenä vanhemmat kokevat vanhempien keskinäisen vertais-tuen ja ovatko he mahdollisesti sitä päiväkotiyhteisön kautta saaneet.

5.2 Kehittämismenetelmät

Tutkimusmenetelmäksi tähän opinnäytetyöhön valikoitui laadullinen tutkimus. Ajatuksenani oli kerätä vanhemmilta tietoa ja kokemuksia kasvatuskumppanuuden sekä vanhempien osallisuuden toteutumisesta sekä toiveista ja ehdotuksista kumppanuuden ja osallisuuden kehittämisen suhteen erilaisin toiminnallisina menetelmin. Halusin käyttää tiedon keruussa toiminnallisia menetelmiä, koska koen, että osallistavien tutkimusmenetelmien käyttö antaa mahdollisuuden tutkittavien aidolle osallisuuden kokemukselle ja mielestäni se oli tämän tutkimuksen kannalta olennaista ja sopi tutkimuksen teemaan. Kehittämistyön näkökulma oli myös tutkimukselleni tärkeä.

Tutkimukseni toteuttaminen oli lähellä toiminnallista tutkimusta. Toiminnallisen tutkimuksen tavoitteena on asiantilojen muuttaminen. Tutkimus nähdään avoimena toimintana, jossa tutkittaville avoimesti kerrotaan tutkimuksen tarkoitus, pyydetään heitä yhteistyöhön ja samalla pyritään vaikuttamaan heidän elämäänsä. Toiminnallisessa tutkimuksessa tutkija itse osallistuu yhteisön toimintaan ja pyrkii ratkaisemaan jonkin ongelman yhdessä yhteisön jäsenten kanssa. Toimintatutkimus antaa mahdollisuuden tehdä samanaikaisesti sekä tieteellisiä että käytännöllisiä kysymyksen asetteluja. (Eskola & Suoranta 1998, 128–130.)

Kehittämisaineiston keräämisessä käytin tulevaisuuden muistelu- sekä mukailtua Learning Cafe -menetelmää. Tulevaisuuden muistelu -menetelmä on osa

dialogisten verkostomenetelmien menetelmäkokonaisuutta. Se on alun perin kehitetty Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella yhteistyössä kunnan ja eri järjestöjen toimijoiden kanssa. Dialogisissa verkostomenetelmissä on keskeistä toisen ihmisen kunnioittava kohtaaminen ja kuunteleminen sekä tulevaisuuteen suuntaava ratkaisuja etsivä työote. Asiakas, perhe ja läheisverkostot ovat näissä menetelmissä tasavertaisia yhteistyökumppaneita ja oman elämänsä asiantuntijoita. Tulevien vaikutusten kuvaamista voi lähestyä kahdella tavalla: nykypäivästä tulevaisuuteen johtavia polkuja kuvaamalla tai sitten voi eläytyä tulevaisuuteen ja kertoa, miten siihen on päädytty. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, 2014.)

Learning cafe -menetelmä, toiselta nimeltään oppimiskahvila, on yhteistoimintamenetelmä, jossa ryhmä voi ideoida tai oppia uutta. Menetelmä mahdollistaa samanaikaisen keskustelun, tiedon luomisen sekä tiedon siirtämisen. Menetelmässä tärkeää onkin keskustelu, jonka kautta jokainen saa mahdollisuuden omien näkemystensä selittämiseen ja sitä kautta yhteisen ymmärryksen löytämiseen. Toisen näkemyksiä saa kommentoida ja kyseenalaistaa, mutta tärkeää on pyrkiä ryhmän yhteisen mielipiteen löytämiseen. (Innokylä, 2014.) Omassa tutkimuksessani käytin tätä menetelmää hiukan soveltaen. Alkuperäisesti menetelmässä jokaisella pisteellä on oma puheenjohtaja, joka tekee yhteenvedon ryhmän tuotoksista. Koska osallistujia ryhmässäni oli ainoastaan kuusi, niin sovelsin menetelmää siten, että varsinaista puheenjohtajaa ei ollut, vaan osallistujat tuottivat post it- lapuille ajatuksiaan ja ideoitaan, jotka minä sitten analyysivaiheessa teemoittelin.

5.3 Aineiston keruu

Tutkimusryhmän rakentamisessa minua auttoi opinnäytetyöni tilaajan edustaja / työpaikkaohjaajani. Ryhmän osallistujat kutsuin mukaan kesäkuussa 2014 jakamalla kirjallisella kutsulla, jossa kerroin tutkimukseni tarkoituksen ja osallistumisilmoituksen palautusohjeiden lisäksi sen, että tulen käsittelemään ja säilyttämään keräämääni aineistoa luottamuksella. Toivoin osallistumisilmoitusten palauttamista 3.8.2014 mennessä. Viisi vanhempaa ilmoittautui kirjallisesti tutkimusryhmän kokoontumiseen tuohon päivämäärään mennessä. Lisärekrytoin-

nin avulla sain mukaan vielä kaksi vanhempaa. Esitin kutsun perhekohtaisesti, mutta mukaan ei tullut yhtään isää. Olen pohtinut sitä, miksi en saanut mukaan kuin noin puolet kutsutuista vanhemmista. Moni lupautui mukaan suullisesti heti kutsun saatuaan, mutta elokuussa useat peruivat kuitenkin osallistumisensa tai eivät palauttaneet osallistumisilmoitusta. Lieneekö yhtenä syynä ollut kesäloma kutsun saamisen ja tutkimusryhmään kokoontumisen välissä. Alkuperäisen suunnitelman mukaan tutkimusryhmäni piti kokoontua 19.8.2014, mutta reilua viikkoa aiemmin sain tietää, että lähikoulun ensimmäisen luokan vanhempainilta osuisi juuri samalle päivälle. Tiesin, että usealla perheellä oli juuri koulunsa aloittanut lapsi ja tämä päällekkäisyys varmasti karsisi osallistujia. Näin ollen tein pikaisen päätöksen kysyä ryhmään ilmoittautuneilta vanhemmilta tekstiviestillä sopisiko heille tutkimusryhmän kokoontumisen siirto viikolla eteenpäin. Kaikille mukaan lupautuneille, yhtä lukuun ottamatta siirto sopi ja siirsin ryhmän kokoontumista viikolla eteenpäin. Tutkimusryhmäni kokoontui 26.8.2014 päiväkodin tiloissa ja mukana oli kuusi äitiä.

Ryhmän kokoontuminen alkoi yhteisellä kahvitelulla ja sen ohessa kerroin vanhemmille tarkemmin tutkimuksestani ja sen tarkoituksesta. Avasin myös kasvatuskumppanuustermiä vanhemmille lukemalla ääneen Marjatta Kekkosen (2012, 22) määritelmän kasvatuskumppanuudesta. Tämän koin tärkeäksi siksi, että kaikilla tutkimukseen osallistujilla olisi yhteinen määrittely kyseessä olevasta asiasta. Ensimmäisenä tehtävänä vanhemmat saivat kirjoitettavakseen ”tulevaisuuden muistelu” -tehtävän. Jaoin osallistujille paperit, joissa oli valmiina alla oleva tehtävänanto. Ohjeistin tehtävän niin, että vanhemmat saivat kirjoittaa jakamilleni papereille nimettöminä omia ajatuksiaan siitä, mitä päiväkotiaikana on mahdollisesti tapahtunut, jotta asiat olisivat tulevaisuudessa hyvin.

Tulevaisuuden muistelu -tehtävä

Kuvittele tilanne, jossa lapsesi on jo koululainen ja asiat ovat nyt lapsesi ja perheesi kannalta hyvin. Palaat muisteleman lapsesi päivähoitoaikaan. Millainen rooli lapsesi päivähoidolla oli siihen, että asiat ovat nyt hyvin. Miten sinä vanhempana tulit kohdatuksi? Miten sinun näkemyksesi, toiveesi ja mielipiteesi tulivat kuulluiksi? Saitko mahdollisesti tukea muilta vanhemmilta, ja jos sait niin millaista ja miten?

Aikaa tähän tehtävään varasin 30 minuuttia, missä ajassa kaikki vanhemmat saivatkin kirjoituksensa valmiiksi.

Tulevaisuudenmuistelutehtävän toivoin antavan minulle tietoa siitä, miten merkityksellisenä vanhemmat kokevat hyvin onnistuneen päivähoidon kasvatuskumppanuuden sekä vertaistuen merkityksen lapselle ja perheelle lapsen koulun aloittamisen jälkeen. Tämän tehtävän tarkoituksena oli aineiston keruun lisäksi orientoida vanhempia illan aiheisiin.

Tämän jälkeen ohjeistin ryhmän mukailtuun Learning cafe -menetelmään. Olin tehnyt tutkimuskysymyksistä fläpit tilan seinälle ja ohjeistin vanhemmat kiertämään tilassa ja kirjoittamaan kysymysten herättämiä ajatuksia ja ideoita post it -lapuille ja kiinnittämään ne asianomaisille fläpeille. Vanhemmilla oli mahdollisuus työskentelyn aikana keskustella ja jakaa ajatuksiaan toistensa kanssa, niin halutessaan. Keskustelu olikin vilkasta, koska vanhemmat alkoivatkin pohtia kysymyksiä kiertäen fläpeillä yhtenä ryhmänä. Olin käytettävissä työskentelyn aikana, mikäli vanhemmille olisi herännyt kysymyksiä tai tarvetta kysymysten tarkentamiseen. Muutamia asioita vanhemmat halusivatkin minun tarkentavan.

1. Millaisena koette kasvatuskumppanuuden toteutumisen lapsenne päivähoitoryhmässä?

Tällä kysymyksellä toivoin saavani tietoa siitä millaisena kasvatuskumppanuus vanhemmille näyttäytyy ja miten vanhemmat kokevat päivähoidon tarjoaman kumppanuusmahdollisuuden. Toivoin saavani myös konkreettisia esimerkkejä siitä, mitä kumppanuus vanhempien mielestä on.

2. Millä tavoin vanhempien osallisuus päivähoidon kasvatuskumppanuudessa mielestänne toteutuu?

Tämän kysymyksen myötä toivoin saavani esille vanhempien näkemyksiä omasta osallisuudestaan. Kuinka he toivoisivat heidät vanhempina huomioitavan ja millaisissa arjen tilanteissa he tuntevat olevansa osallisina.

3. Millaisia konkreettisia ehdotuksia teillä on osallisuuden lisäämiseksi?

Esittämällä tämän kysymyksen halusin saada vanhemmilta tietoa siitä, kuinka vanhempien osallisuutta lastensa päivähoidossa voitaisiin lisätä ja millaisia toiveita ja ehdotuksia vanhemmilla olisi oman osallisuutensa lisäämiseksi.

4. Millaista tietoa ja osaamista koskien yhteistä kasvatuskumppanuutta toivotte päivähoiton työntekijöiltä?

Halusin myös sisällyttää työntekijöiden osaamisen osaksi vanhemmilta kerättyä tietoa. Tällä kysymyksellä hain tietoa siitä, millaisiin asioihin päiväkodin työntekijöiden tulisi kumppanuudessa kiinnittää huomiota sekä millaista osaamista ja tietoa vanhemmat toivovat päiväkodin työntekijöiltä koskien kasvatuskumppanuutta.

5. Millaisena koette lapsiperheiden vertaistuen merkityksen ja millaisia ehdotuksia teillä on vertaistuen mahdollistamiseksi päivähoitossa?

Kysymys vertaistuesta kiinnostaa minua paljon. Toivoin saavani kuulla vanhempien mielipiteitä vertaistuen merkityksestä heille itselleen. Toivoin saavani myös konkreettisia ehdotuksia siitä, miten vanhemmat haluaisivat vertaistukea mahdollistettavan päivähoiton puitteissa.

Viimeisenä osiona oli kaikkien yhteinen keskustelu yhdestä vanhempien itsensä valitsemasta illan aikana käsitellystä aiheesta. Halusin keskusteluaiheen valinnan kautta osallistaa vanhempia ja saada tietoa siitä, mitä kysymyksistä vanhemmat pitivät merkittävämpänä. Nopean äänestyksen jälkeen vanhemmat päätyivät käsittelemään yksimielisesti kysymystä numero 3 *Millaisia konkreettisia ehdotuksia teillä on osallisuuden lisäämiseksi?* Tein tästä keskustelusta muistiinpanoja, joita hyödynsin osallisuuden konkreettisia kehittämissuhteita analysoidessani. Tutkimusryhmän kokoontuminen kesti kaksi tuntia.

5.4 Aineiston analyysi

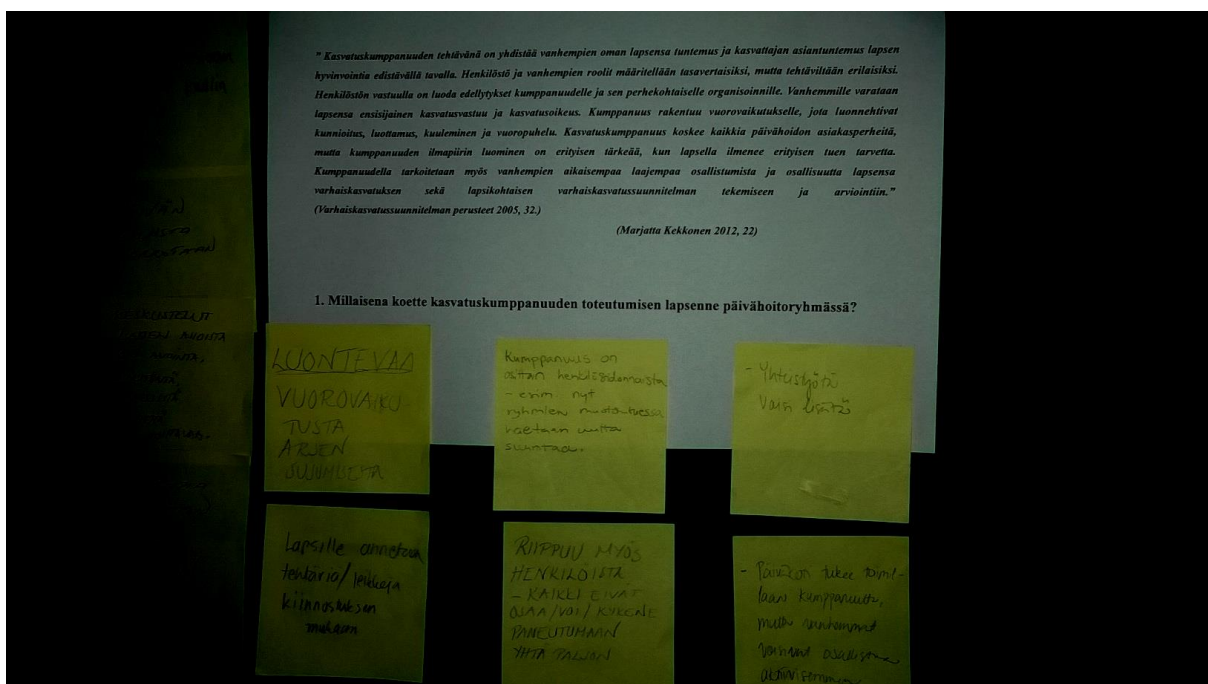
Tulevaisuuden muistelu -tehtävän analysointi oli mielenkiintoinen tehtävä. Aiheena tässä tehtävässä oli se, kuinka vanhemmat uskoivat lapsen päivähoiton vaikuttaneen lapsen ja perheen myöhempään elämään ja kuinka vanhemmat

sen vaikutuksen henkilökohtaisesti kokevat. Teemoittelu on Eskolan & Suoran-
nan (1998, 179) mukaan suositeltava analysointitapa, jos kyse on jonkin käy-
tännöllisen ongelman ratkaisemisesta. Tällöin tarinoista voi poimia tutkimuson-
gelman kannalta olennaista tietoa. Lukiessani vanhempien tuottamia tekstejä
läpi useampaan kertaan havaitsin, että aineistossa oli paljon yhtäläisyyksiä ja
esille nousi selkeästi neljä erilaista teemaa: lapsi ja hänen tarpeensa, kasvatus-
kumppanuuden toteutuminen, vanhempien osallisuuden tunne sekä vanhem-
pien toisilleen antaman vertaistuen merkitys. Toki myös tehtävän ohjeistukses-
sa esitetyt kysymyksen ohjasivat osaltaan vanhempia käsittelemään aihetta
tietyissä puitteissa. Vanhempien tuottamien tekstien pilkkominen näiden teemo-
jen alle tuotti minulle paljon tietoa siitä, mitkä yksittäiset asiat koskien lapsen
päivähoitoa ovat merkityksellisiä ja tärkeitä sekä lapselle, että perheelle ajatel-
len tulevaisuuden hyvinvointia.

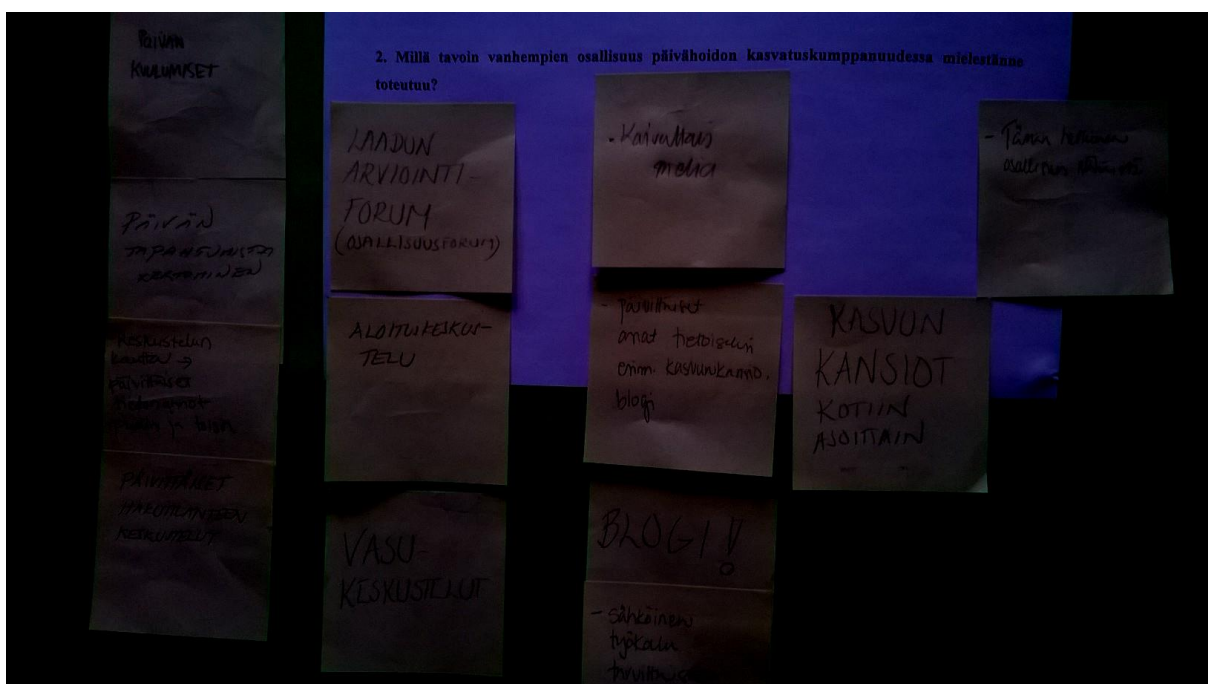
Pohtiessaan päivähoidon roolia siinä, että asiat ovat nyt hyvin, vanhemmat
mainitsivat useita lapsen kohtaamiseen ja hänen tarpeidensa yksilölliseen hu-
omioimiseen liittyviä seikkoja, joita he pitivät merkityksellisinä. Kasvatuskumppa-
nuuden toteutuminen tuli teksteissä esille useina mainintoina siitä, kuinka van-
hemmat ovat kokeneet tulleen kohdatuksi ja kuinka heidän mielipiteitään ja
näkemyksiään on huomioitu suhteessa lapseen ja hänen hyvinvointiinsa. Omaa
osallisuuttaan tai osallisuutta estäviä asioita vanhemmat pohtivat neljässä kirjojoi-
tuksessa, joista esimerkkinä yhden vanhemman kommentti koskien päiväkodin
järjestämiä tapahtumia: ”Vanhemmille tarkoitetut illat / juhlat yms. olivat hyviä ja
muistetaan pitkään, vaikka ei ne olleet kahvi pulla tarjoilua ja lasten piirrustusten
ihastelua ihmeellisempiä”. Vanhempien vertaistukeen liittyviä asioita, jotka ovat
olleet vaikuttamassa lapsen ja perheen tulevaisuuden hyvinvointiin pohdittiin
viidessä kirjoituksessa, josta yhtenä esimerkkinä erään vanhemman toteamus
koskien vertaistukea: ”Myös järjestetyissä vanhempainilloissa mielestäni oli mu-
kava vaihtaa kuulumisia muiden vanhempien kanssa”. Näistä kolmessa kirjojoi-
tuksessa kylläkin todettiin vertaistuen olleen vähäistä, mutta sitä olisi kaivattu
lisää.

Learning cafe –menetelmällä keräämäni tutkimusaineiston analyysin suoritin
teemoittelemalla aineiston kysymyksissä kasvatuskumppanuuden, osallisuuden

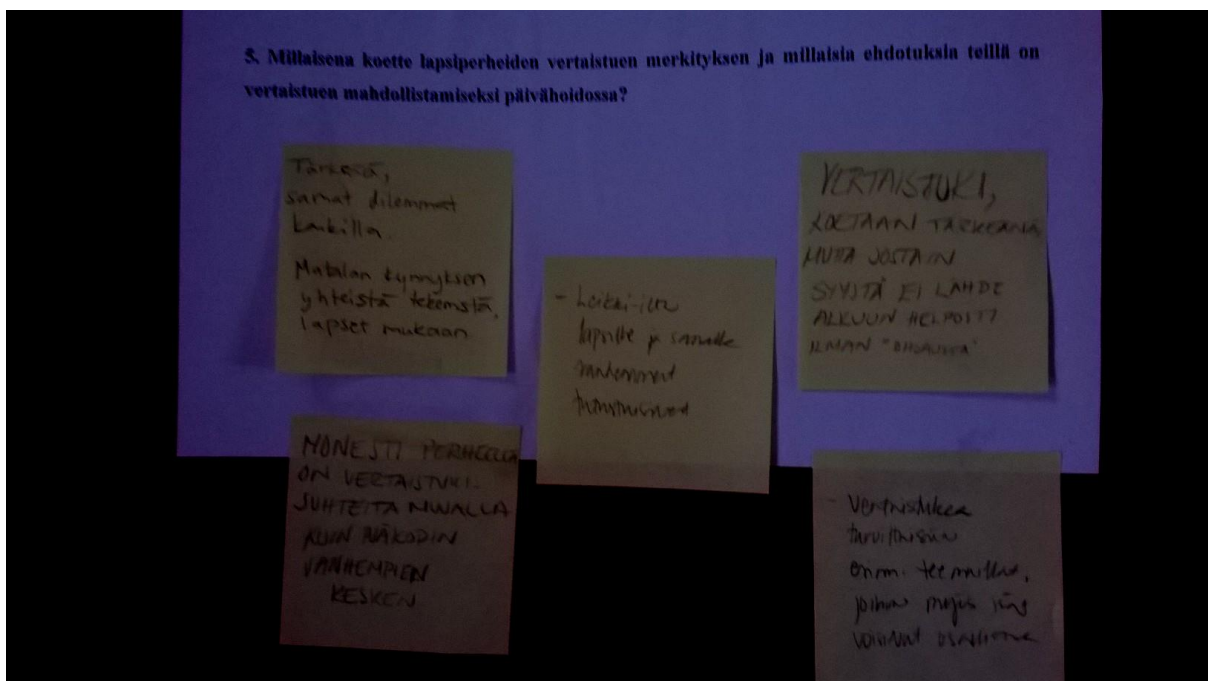
ja vertaistuen toteutumisesta kolmen eri teeman alle: toteutuu nyt, kehittä-
misehdotukset ja haasteet (ks. kuvat 1, 2 ja 5).

Kuva 1 Kasvatuskumppanuuden toteutuminen

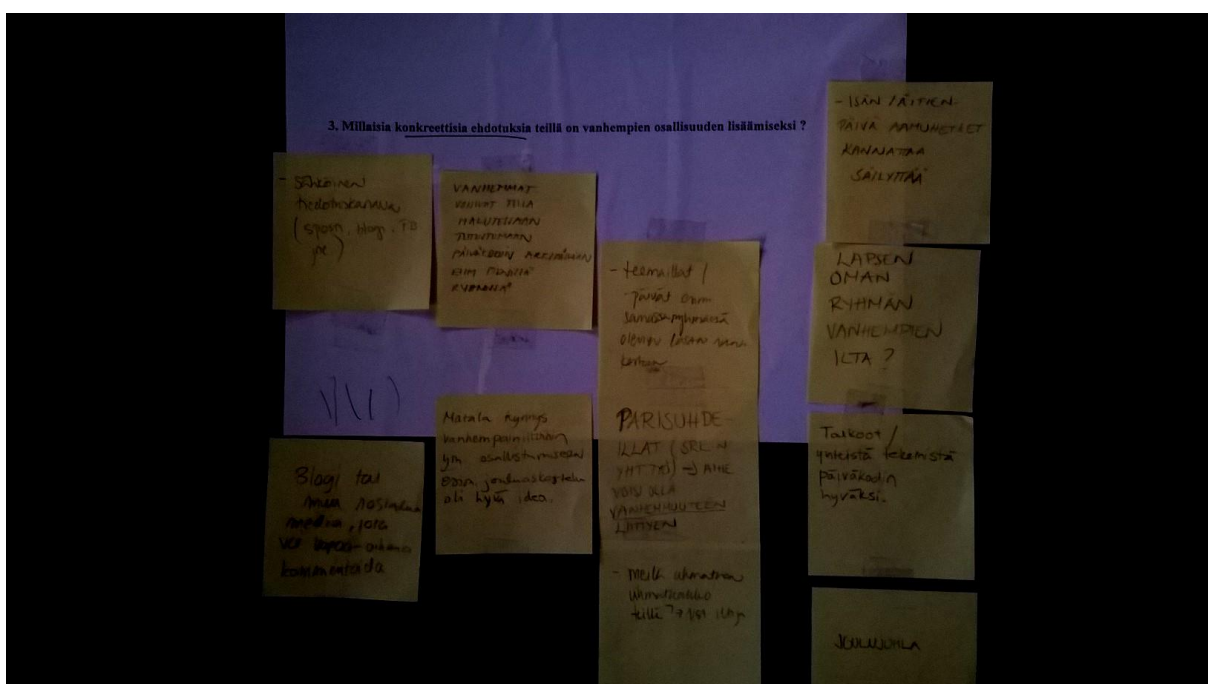

Kuva 2 Vanhempien osallisuus päivähoiton kasvatuskumppanuudessa

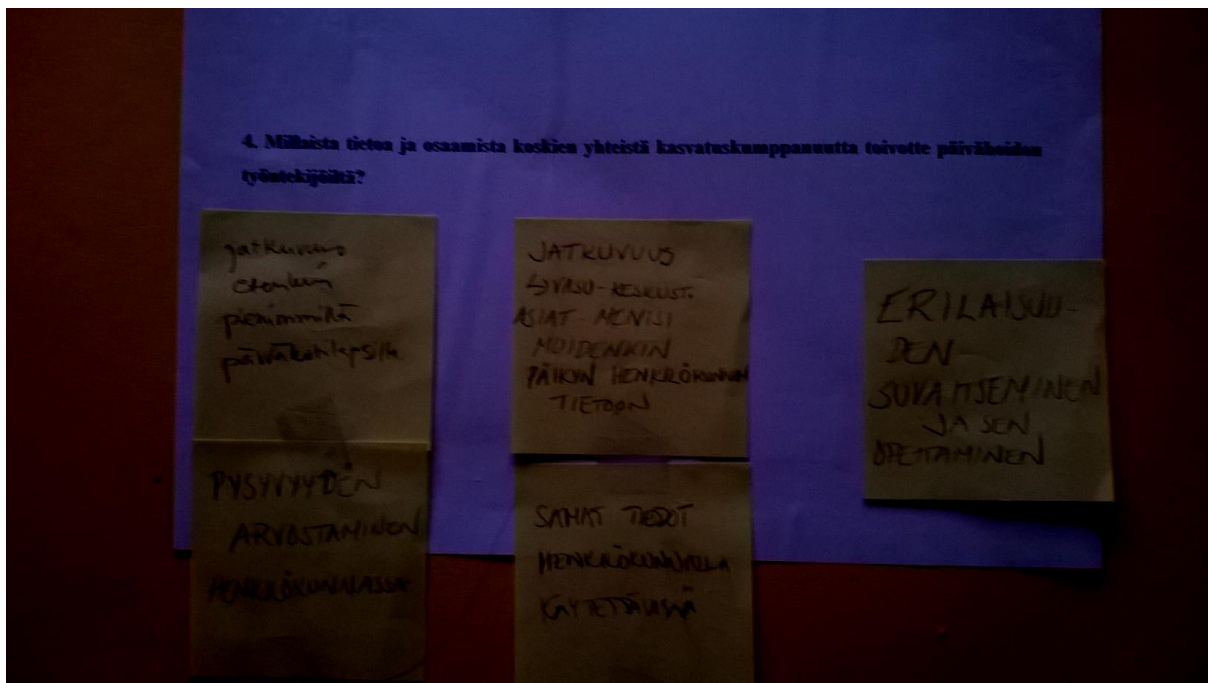
Kuva 3 Vertaistuen merkityksellisyys

Vanhemmilta tulleet konkreettiset ehdotukset osallisuuden lisäämiseksi muodostivatkin oman kokonaisuutensa. Ehdotukset luokittelin sen mukaan koskivatko ehdotukset tiedottamista ja sähköisen median käyttöä, päiväkodin järjestämiä erilaisia tilaisuuksia vai muita yhteistyön muotoja (ks. kuva 4). Lisäksi yhteinen loppukeskustelu tästä aiheesta, josta tein itselleni muistiinpanoja syvensi ja tarkensi post it- lappujen antamaa informaatiota.

Kuva 4 Konkreettisia ehdotuksia osallisuuden lisäämiseksi

Vastaukset kysymykseen millaista tietoa ja osaamista koskien kasvatuskumppanuutta vanhemmat odottavat päivähoidon työntekijöiltä jaoin kahden teeman alle; henkilökunnan pysyvyys sekä tiedonkulku (ks. kuva 5).

Kuva 5 Toiveita koskien työntekijöiden tietoa ja osaamista

Vanhempien kommentit koskien toimivia käytäntöjä antoivat minulle hyvän kuvan siitä, miten vanhemmat kokevat asioiden olevan nyt. Kehittämistyön haasteet nousivat myös tutkimusaineistossani selkeästi esille kommentteina siitä, mitkä asiat mahdollisesti ovat esteenä tai haasteena vanhempien kumppanuuden, osallisuuden ja vertaistuen kokemukselle. Kaipaamiani kehittämissuhteita sain mielestäni runsaasti koskien vanhempien osallisuutta, mutta vertaistuen kohdalla kehittämissuhteita tuli vain muutamia.

Näiden kahden erilaisen menetelmän avulla sain kerättyä mielestäni suhteellisen kattavan aineiston. Learning cafe -työskentely tuotti aineistoa, joka oli ilmaisltaan hyvinkin napakkaa ja eksaktia. Tulevaisuuden muistelu –tehtävän tuottama aineisto oli puolestaan asioita ja ilmiöitä tarkemmin kuvailevaa ja samalla paljon henkilökohtaisempaa. Saadakseni kattavan aineiston etsiessäni vastaus-ta tutkimuskysymykseeni, miten vanhempien osallisuus toteutuu päiväkodin tarjoamassa kasvatuskumppanuudessa, vertailin näiden kahden aineistonkeruumenetelmän tuottamaa tietoa. Nämä kaksi erilaista menetelmää tuottivat

lopulta hyvinkin samansisältöistä tietoa. Tulevaisuuden muistelussa vanhemmat kuitenkin pohtivat asioita enemmän oman itsensä, lapsensa ja perheensä kautta ja Learning Cafe tuotti puolestaan enemmän yleisellä tasolla olevia kommentteja. Varsinkin miettiessään vanhempien vertaistukea ja sen merkityksellisyyttä oli tulevaisuuden muistelun tuottama aineisto monipuolisempaa ja toi esille selkeästi erilaisten ihmisten erilaiset toiveet, tarpeet ja resurssit koskien vertaistukea. Yhdistin näillä menetelmillä keräämäni ja teemoittelun kautta analysoimani aineiston kolmen eri teeman alle; kasvatuskumppanuus, osallisuus ja vertaistuki.

5.5 Työn luotettavuus

Laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan jotakin tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa tai antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle, eikä tarkoituksena ole pyrkiä tilastollisiin yleistyksiin (Eskola & Suoranta 1998, 61). Tutkimukseni ollessa myös kehittämistehtävä, oli merkityksellistä kerätä aineisto nimenomaan kehittämistyön kohteena olevan yhteisön sisältä, vanhempien omasta kokemuspöydästä käsin. Keräämäni aineisto koostui yhden päiväkodin kuuden vanhemman kokemuksista, joten keräämäni tutkimusaineistoni ei ollut suuri. Löysin muiden samansuuntaisten tutkimustulosten kautta yleistettävyyden näkökulman, mikä myös puoltaa aineiston kattavuutta (ks. luku 6). Käytin tutkimusaineistoni keräämisessä kahta erilaista aineistonhankintamenetelmää. Useamman tutkimusmenetelmän käytöllä saadaan kattavampi kuva tutkittavasta kohteesta (Eskola & Suoranta 1998, 69). Keräämäni tutkimusaineiston lisäksi käytin analyysissä hyväkseni laajaa tietoperustaa, aiheesta aiemmin tehtyjä tutkimuksia sekä omia havaintojani päivähoiton kentältä. Näin ollen tutkimukseni täyttää sekä menetelmä- että aineistotriangulaation (mt., 69–70). Tutkimuksen luotettavuutta vähentää hieman se seikka, etten esittämästäni kutsusta huolimatta saanut yhtään isää mukaan tutkimusryhmääni, joten kerätty aineisto on ainoastaan äitien tuottamaa. Keräämäni aineisto antoi minulle kuitenkin merkityksellistä tietoa suhteessa kehittämistehtävän kysymyksiin.

Samanaikainen roolini tutkijana sekä työyhteisön työntekijänä antoi minulle laajan näkökulman tutkittavaan asiaan. Tutkittavana oleva yhteisö oli minulle hy-

vinkin tuttu ja tämä auttoi minua tulkitsemaan ryhmän tuottamaa aineistoa toimintaympäristön toimintatapojen tuntemuksesta käsin. Ryhmän ilmapiiri oli tutkimuskokoonntumisessa rento ja avoin, mikä varmasti osaltaan johtui tästä tuttuuden funktiosta. Aineiston keruun kannalta tässä on tietysti vaarana se, ettei minulle tuttuna ihmisenä välttämättä kerrottu kaikkia negatiivisiksi koettuja asioita, mutta aineistoni kuitenkin sisälsi myös näitä näkökulmia. Pehdyttyäni itse kasvatuskumppanuuteen opintojeni ja kouluttajana toimimisen kautta olen pystynyt hyödyntämään tietojani kasvatuskumppanuudesta käsitellessäni keräämäni kehittämisaineistoa.

6 VANHEMPIEN KOKEMUKSIA KASVATUSKUMPPANUUDESTA, OMASTA OSALLISUUDESTAAN SEKÄ VERTAISTUESTA

Eräs tutkimukseeni osallistuneista vanhemmista totesi, että ”päiväkoti tukee toiminnallaan kumppanuutta, mutta vanhemmat voisivat osallistua aktiivisemmin”. Millaista tämä päiväkodin tarjoama tuki kasvatuskumppanuudelle sitten vanhempien mielestä oikein on ja millaisiin asioihin kumppanuuden rakentamisessa tulisi kiinnittää huomiota? Entä millaisia kokemuksia vanhemmilla on osallisuutensa toteutumisesta ja millaisia ehdotuksia vanhemmilta tuli osallisuuden lisäämiseksi. Entä onko vertaistuki vanhemmille merkityksellistä ja onko heillä tarvetta vertaistuen lisäämiseen päivähoidon puitteissa. Näihin kysymyksiin sain seuraavanlaisia vastauksia.

6.1 Kasvatuskumppanuuden toteutuminen

Tutkimusryhmäni vanhemmat pitivät ensiarvoisen tärkeänä kasvatuskumppanuuden kehittymisen kannalta sitä, että henkilökunta kertoo päivittäin hakutilanteesta lapsen hoitopäivän kuulumiset. Tämä luo vanhemmille tunteen siitä, että heidän lapsistaan välitetään ja lapsen tarpeista huolehditaan hoitopäivän aikana. Kuulumisten kertominenhan voidaan nähdä ikään kuin väylänä mitä pitkin lapsi ja vanhempi saatetaan päivän erossa olon jälkeen taas yhteen ja yhteyteen toistensa kanssa. Ja juuri näissä tilanteissahan vanhemmat ja työntekijät

jakavat yhteistä tietoaan lapsesta. Vanhemmat toivovat henkilökunnalta luontevaa vuorovaikutusta näissä tilanteissa ja tällöin on tärkeää, että henkilökunta tiedostaa omat vuorovaikutustapansa ja on valmis pitämään yllä sekä kehittämään omia vuorovaikutustaitojaan. Tutkimuksessani tuli esille vahvasti myös se, että vanhemmat toivovat, että heitä kuunnellaan ja kuullaan aidosti ja että työntekijöillä on aikaa pysähtyä heitä kuuntelemaan. Ilmapiiri, joka mahdollistaa keskustelun on heidän mukaansa avoin, suora, rehellinen sekä perhettä ja perheen arvoja kunnioittava ja jossa on tilaa myös negatiiviselle palautteelle ilman, että palautteen antajaa leimataan hankalaksi vanhemmaksi. Eräs tutkimukseeni osallistunut vanhempi totesi, että ”vuorovaikutus vanhempien ja henkilökunnan välillä on keskeinen asia siinä mitä tietoa saa päivien sujumisesta”. Jyväskylän yliopiston Perhetutkimuskeskuksen suorittamassa ja Suomen Akatemian rahoittamassa Paletti - tutkimuksessa, jossa tutkittiin päivähoitoikäisten lasten vanhempien ajatuksia perhe-elämästään tuli esille samansuuntaisia tuloksia. Paletti -tutkimuksen mukaan päivähoitoikäisten lasten vanhemmat olivat varsin tyytyväisiä kasvatusyhteistyöhön varhaiskasvatuksen ammattilaisten kanssa. He kokivat, että vuorovaikutus oli päivähoiton työntekijöiden kanssa avointa ja työntekijöitä oli helppo lähestyä. Vanhemmat arvostivat myös Paletti – tutkimuksen mukaan päivittäistä tiedonkulkua sekä ajatustenvaihtoa lapsen hoitopäivän tapahtumista. Osa vanhemmista kylläkin koki, että päivähoiton työntekijöiden tulisi kiinnittää tähän vielä enemmän huomiota. (Poikonen & Lehtipää 2009, 80.)

Tutkimusaineistostani nousi esille myös se, että vanhemmat kokevat kunkin perheen kanssa käytävät lapsikohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut (Vasu) erittäin merkityksellisiksi. Vasukeskusteluja pidettiin antoisina ja ne mahdollistivat yhteisen keskustelun koskien lasta ja hänen sen hetkisiä tarpeitaan. Erään tutkimukseeni osallistuneen vanhemman sanoin: ” Olen aina tuntenut, että kasvatuskumppanuuskeskustelut (VASUT) ovat olleet antoisia ja etenkin ”uuden” työntekijän kohdalla on saanut oikeasti kertoa ja kehua, millainen oma lapsi on.” Minulle heräsi edellisestä lauseesta ajatus, että ehkäpä meidän työntekijöiden olisi hyvä kyetä asennoitumaan jokaiseen vasukeskusteluun niin, että vanhemmalle tulisi tuo tunne siitä, että hän saa oikeasti kertoa ja kehua millainen oma lapsi on. Vanhemmat toivat esille myös toiveen siitä, että vasukeskusteluissa läpikäydyt asiat menisivät paremmin myös muun henkilökunnan tietoon. Tämä on asia johon omasta mielestäni pitäisi kiinnittää erityistä

huomiota, varsinkin silloin jos ryhmässä on käytössä jonkinlaiseen omahoitajuuteen perustuva käytäntö. Vaarana silloin on, että vanhempien kanssa käydyt yksittäistä lasta koskevat keskustelut jäävät vain yhden työntekijän tietoon. Jokaisen päiväkotiryhmän tehtävänä on luoda käytänteet sille, että tieto varmasti siirtyy kaikille kasvattajille.

Miksi sitten kasvatuskumppanuus ei aina toteudu niin hyvin kuin sen oletetaan ja halutaan toteutuvan. Eräänä syynä tähän on tutkimusaineistoni mukaan henkilökunnan suuri vaihtuvuus. Toisaalta, mitä sitten vaihtuvuuden osalta pidetään suurena, on hyvin henkilökohtainen asia. Jos oman lapsen pienryhmän aikuinen vaihtuu muutaman kerran toimintavuoden aikana, on vaihtuvuus tämän lapsen vanhempien mielestä varmasti suuri, mutta tarkasteltaessa tilannetta koko päiväkotiryhmän tai koko päiväkodin vanhempien kannalta, niin silloin vaihtuvuutta ei varmastikaan pidetä yhtä suurena. Tämä ero näkyi myös keräämässäni aineistossa siten, että yhden vanhemman mielestä vaihtuvuus oli suurta ja toinen taas totesi, että henkilökunnan vaihtuvuus on ollut heidän perheensä kohdalla minimaalista. Sijaisten ja uusien työntekijöiden kohdalla kumppanuuden toteuttaminen on usein haasteellista. Kumppanuushan lähtee rakentumaan pikkuhiljaa ja tarvitsee rakentuakseen useita kohtaamisia ja yhteisen ymmärryksen rakentumista.

Sähköisen viestinnän tarpeellisuus nousi tutkimuksessani esille myös kasvatuskumppanuuden toteutumisen näkökulmasta. Eräs vanhempi kirjoitti näin: ”Tapa, jolla tietoa jaetaan jokapäiväisistä asioista puuttui, kuten esimerkiksi blogi, kotisivu tai muu vst sähköinen järjestelmä. Tiedotettavia asioita olisi voinut olla esim. mitä ko pv tehty, ketkä hoitajat aamu-/iltavuorossa, tulevat tapahtumat”. Blogien käytöstä tiedottamisen välineenä minulla on työntekijänä kokemus, etteivät vanhemmat kuitenkaan laajoin joukoin blogia seuraa. Keväällä 2013 teimme ryhmässämme kyselyn, jonka tuloksena oli, että viisi perhettä seitsemästätoista perheestä seurasi ryhmän blogia. Tämän johdosta teimme omassa ryhmässäni päätöksen, että blogiin laitettiin pääosin vain valokuvia lasten toiminnasta ja varsinainen asioista tiedottaminen hoidettiin muuta kautta. Myöhemmin tässä työssä tulen käsittelemään vanhempien osallisuuden toteutumisen näkökulmaa ja siellä vanhempien toive sähköisen viestinnän ja sosiaalisen median käytölle tulee esille vielä vahvemmin.

Haasteiksi kumppanuuden toteutumiseksi vanhemmat nimesivät vielä kumppanuuden henkilösidonaisuuteen liittyviä haasteita:

”Kumppanuus on osittain henkilösidonnaista - esim. nyt ryhmien muotoutuessa haetaan uutta suuntaa.”

”Riippuu myös henkilöistä – kaikki eivät osaa / voi / kykene paneutumaan yhtä paljon.”

Poikonen & Lehtipää (2009, 88) toteavat saman kirjoittaessaan yhteistyön haasteista, joita heidän mukaansa on muun muassa se, kuinka kehitetään herkkyyttä nähdä vanhempien erilaiset valmiudet sekä toisaalta ottaa huomioon varhaiskasvatuksen ammattilaisten erilaiset ominaisuudet ja taipumukset kasvatuskumppanuuden toimintatapojen kehittämisessä. Kasvatuskumppanuuden kehittämiseksi eräs omaan tutkimukseeni osallistuneista vanhemmista mainitsi yksinkertaisesti sen, että vanhempien ja henkilökunnan välistä yhteistyötä voisi lisätä. Ja toinen maininta kehittämistä koskien olikin jo tämän luvun alussa sitaattina eli myös vanhempien osallistumisesta toivottiin aktiivisempaa. Karila (2006, 104) toteaa, että myös päivähoiton henkilöstö on aika ajoin tuonut esille huolen siitä, etteivät vanhemmat ole kiinnostuneita yhteistyöstä, saati valmiita kumppanuuteen. Karilan mielestä tässä tilanteessa työyhteisöjen tulisi pohtia millainen kumppanuuskulttuuri yhteistyön käytännöistä muodostuu ja onko vanhemmilla todellista osallisuutta lapsensa päivähoitokasvatusta koskevissa päätöksissä. Henkilöstön rakentamat yhteistyökäytännöt eivät ehkä annakaan sijaa vanhempien toimijuudelle.

6.2 Vanhempien kokemus osallisuudestaan päiväkodin arjessa

Tutkimuksessani sain selville, että vanhemmat kokevat osallisuutta pitkälti samoissa tilanteissa ja asioissa, joissa he kokevat myös kasvatuskumppanuutta. Tämä tukee mielestäni hyvin sitä ajatusta, että hyvä ja toimiva kasvatuskumppanuus jo osaltaan mahdollistaa vanhempien osallisuuden kokemuksen. Halme, Vuorisalmi ja Perälä (2014, 22) toteavat saman viitaten Puroilaan (2002) sano-

malla, että vanhempien osallisuus ja vaikuttaminen edellyttävät työntekijän ja perheen välistä yhteistyötä ja kumppanuutta. Huomiota tulisi kiinnittää erityisesti yhteistyön laatuun ja siihen, että yhteistyö muodostaa perustan sovituille toimintakäytännöille.

Tutkimukseen osallistuneista kuudesta vanhemmasta neljä nimesi päivittäiset keskustelut ja lapsen päivän kuulumisten vaihdon tilanteiksi, joissa heidän osallisuutensa tulee näkyväksi. Myös Kaskela & Kekkonen (2006, 26) toteavat, että vanhempi osallistuu päivittäisten kontaktiensa – lapsen haku- ja tuontitilanteiden kautta päivähoiton toimintaan. Toimintaan osallistumisen tunnetta vahvistaa se, että vanhempien omaehtoinen ja oma-aloitteinen puhuminen sekä asioiden jakaminen saa tilaa. Oman kokemuksen mukaan nämä päivittäiset kohtaamiset työntekijän ja vanhemman välillä saattavat olla hyvin monentasoisia. Jonakin päivänä vanhempien kanssa puhutaan lapsen hoitopäivän tapahtumista ja muista asioista hyvin yleisellä tasolla ja toisinaan nämä niin sanotut ”portin pieli-keskustelut” voivat olla hyvinkin syvällisiä, lapsen ja hänen perheensä sen hetkistä tilannetta syvästikin pohtivia. Näille keskusteluille asettaa omat haasteensa se, että näiden keskusteluiden aikana tilassa on läsnä usein muitakin vanhempia ja lapsia, eikä aina välttämättä löydy rauhallista paikkaa eikä aina aikaakaan keskustella yhden vanhemman kanssa niin paljon, kuin hän ehkä toivoisi. Työntekijän voi myös olla sillä hetkellä mahdotonta irrottautua ryhmästä keskustellakseen pitkäkestoisesti. Nämä haasteet ovat varmasti kaikkien osapuolten tiedossa ja yhteisellä ymmärryksellä tilanteet usein hoituvatkin kaikkia tyydyttävällä tavalla. Tärkeintä näissä tilanteissa on mielestäni se, että työntekijä pysähtyy, kuuntelee ja tarpeen mukaan löytää myöhemmin tilaa ja aikaa palata keskusteluun.

Myös lapsikohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien laadinta koettiin myös tutkimuksessani useamman osallistujan mielestä vanhempia osallistavaksi toiminnaksi. Osallisuuden lähtökohtanahan voidaan pitää sekä kokemuksen että tietämyksen vaihtoa ja jakamista (Kaskela & Kekkonen 2006, 27). Tätä kautta ajateltuna lapsikohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laadintatilaisuudet ovat ensiarvoisen tärkeitä yhteisen tietämyksen ja kokemuksen jakamisen foorumeina. Yhteistyö muodostaa perustan sovituille toimintakäytännöille eli lapsen

omalle varhaiskasvatussuunnitelmalle. Eräs vanhemmista mainitsi myös lapsen hoidon aloituskeskustelun tukevan osallisuuden kokemusta. Usealla vanhemmalla ei vielä kokemusta aloituskeskustelusta ollut, koska heidän lapsensa aloittaessa hoidon ei vielä virallisia aloituskeskusteluja työyhteisössämme käyty.

Maininnan osallistavasta toimintamuodosta sai myös nyt syksyllä 2014 aloittanut Lempäälän päivähoidon osallisuusfoorumi. Mielenkiinnolla jään seuraamaan mitä foorumi saa aikaan ja kuinka toiminta edistää vanhempien osallisuutta. Päivähoidon järjestämät juhlats ja tapahtumat koettiin myös merkityksellisiksi. Oman osallisuuden kokemuksestaan eräs vanhempi totesi, että ”tämän hetkinen osallisuus on vähäistä”. Tarkoittiko hän, että hänen omakohtainen osallisuutensa on vähäistä vaiko sitä, että hänelle ei osallisuus ole mahdollistunut, se ei vastauksesta selvinnyt. Vanhempien osallisuudesta puhuttaessa on tärkeää huomata tämä kokemuksellinen puoli, vanhemman tunne siitä, että myös hän kuuluu samaan yhteisöön, johon hänen lapsensakin kuuluu. Osallisuudessa on kyse syvällisestä, ihmisen identiteetin kokemuksesta tai jäsenyyden tunteesta yhteisössä, sekä mahdollisuudesta olla rakentavasti mukana yhteisöllisissä prosesseissa. Osallisuus rakentuu vanhempien ja työntekijöiden vuorovaikutuksessa. (Kaskela & Kekkonen 2006, 27.)

Isien osallisuus puhutti myös tutkimusryhmääni. Haasteeksi koettiin se, kuinka saada isät innostumaan yhteistyöstä. Hyviä kokemuksia oli toki esimerkiksi isien ja lasten yhteisistä onki-illoista, mutta muutakin isiä aktivoivaa toimintaa kaivattiin. Kertooko se, ettei tutkimusryhmääni kutsuista huolimatta osallistunut yhtään isää myös tästä isien taka-alalle jäämisestä puhuttaessa varsinkin toimintaan osallistumisesta. Itselläni on kyllä sellainen tunne, että nykyään isät osallistuvat enenevässä määrin päiväkodin ja kotien väliseen yhteistyöhön, mutta ovatko muut tarjotut toimintamuodot heille sitten mieluisia ja ajaako osallistumiseen jonkinlainen sosiaalinen paine enemmän kuin oma halu. Poikonen & Lehtipää (2009, 72) tuovat esille sen, että viime vuosien aikana on paljon puhuttu vanhempien ja lasten osallisuudesta ylipäänsä ja myös isien osallistuminen ja heidän osallistumisensa vahvistaminen niin varhaiskasvatustyössä kuin koulumaa-ilmassakin on ollut puheenaiheena. Millaisia käytännön ratkaisuja sitten isien osallistumisen lisäämiseksi tulisi kehitellä.

Tutkimusaineistossani nousi vahvasti esille vanhempien toive sähköisen viestinnän lisäämisestä (sähköposti, blogi ja facebook). Vanhemmat kokevat sähköisen viestinnän helpoksi ja vaivattomaksi tavaksi jakaa tietoa ja olla yhteydessä päiväkodin henkilökuntaan ja ehkäpä myös toisiin vanhempiin. Usein olen itsekin kuullut vanhemman toteavan laittaessaan tiedotteita tai muita viestejä lapsen lokerosta laukkuun, että tänne nämä nyt varmasti unohtuvat! Ja niin kyllä valitettavan usein käykin. Esimerkiksi sähköpostin käyttö ryhmän tiedotteiden ja muiden viestien jakamistapana olisi varmasti varteenotettava vaihtoehto. Myös sosiaalisen median kanavia vanhemmat esittivät yhteistyön väyliksi sekä oman osallisuutensa lisääjiksi. Erään vanhemman sanoin, kysyessäni ehdotuksia osallisuuden lisäämiseksi: ”Blogi tai muu sosiaalinen media, jota voi vapaa-aikana kommentoida.” Uskoakseni sosiaalisen median käyttö on varmastikin lisääntymässä, mutta rajoittuu ainakin tällä hetkellä Lempäälässä päiväkotiryhmien ylläpitämiin blogeihin. Osassa ryhmiä on käytössä myös sähköpostin kautta tapahtuva viestintä. Kokemuksia erilaisista blogialustoista on varmasti monella ryhmällä, mikä sitten olisi se toimivin ja tietoturvallisin vaihtoehto? Tietoturvanäkökohdat ovat myös yksi sosiaalisen median käytön rajoittaja. Työntekijöiden ajalliset sekä osaamisen aiheuttamat resurssit tai niiden puute tulee mielestäni myös huomioida mietittäessä sähköisen viestinnän mahdollisuuksia ja haasteita.

Siikasalmi (2014, 80–84) on haastatellut Olli Parviaista, joka on tutkinut verkkoa osallisuuden ja yhteiskuntatutkimuksen lähteenä. Parviainen toteaa, että viimeistään nyt on sosiaalialan osaajien ja tekijöiden kokoonnuttava verkon ääreen, mikäli halutaan ymmärtää osallisuutta tai osattomuutta. Hänen mukaansa netti on tiedonhaun apuväline, uutisten lähde sekä asiointikanava, mutta se on myös yhteisöllisyyden ja osallisuuden näyttämö. Verkon keskustelut voivat hänen mukaansa kertoa paljon yhden kokemuspäivän osallisuuden teemoista. Verkon osallistumisen paikkojen kuunteleminen, ymmärtäminen ja hyödyntäminen arkikeskusteluiden kautta korostuu Parviaisen mukaan etenkin sosiaali- ja terveyskentän järjestötoiminnassa, jossa verkon tarjoamia osallistumisen muotoja voidaan hyödyntää oman viestinnän ja koko toiminnan muotoilussa. (Mt., 80–84.) Kunnallisen päivähoidon puolella mahdolliseen tuntiperustaiseen laskutukseen siirtyminen lisää ainakin osaltaan sähköisen järjestelmän käyttöä. Sähköi-

set kasvunkansiot ovat myös käytössä joissakin päiväkodeissa, joten vaihtelua sähköisten järjestelmien käytössä kuntakohtaisesti ilmenee.

Sähköisen yhteydenpidon lisäksi tutkimusryhmäni vanhemmat arvostivat osallisuutensa kokemuksen mahdollistajina myös perinteisiä päiväkodin järjestämiä tapahtumia, joista mainittiin vanhempainillat, juhlat ja vapaamuotoiset kahvihetket. Vanhemmat toivat esille tutkimuksessani toiveen siitä, että he voisivat tutustua paremmin nimenomaan oman lapsensa pienryhmän vanhempiin. Tätä ajatusta tukee myös Kekkosen (2012, 152) väitöskirjatutkimus, jossa hän toteaa, että vanhempien ja perheiden liittyminen oman lapsensa varhaiskasvatusympäristöön ei tapahdu yleisen, vaan henkilökohtaisen kautta. Päiväkodissa, jossa tämä tutkimus tehtiin, työskennellään pääasiassa erilaisissa pienryhmissä, jotka on jaettu joko lapsen iän, kehitystason tai jonkun muun asian perusteella. Näin ollen on ymmärrettävää, että lapsen lähimmän ystäväpiirin ollessa suhteellisen pysyvä, niin myös vanhemmat kokevat tärkeänä päästä osaksi tätä lapsen omaa pienyhteisöä. Varmasti myös toisiin vanhempiin tutustuminen on pienessä porukassa paljon helpompaa ja miellyttävämpää kuin monen kymmenen hengen isoissa tilaisuuksissa. Vanhemmilla oli myös halukkuutta tulla tutustumaan pienissä ryhmissä päiväkodin arkeen, mikä toki on ollut aina mahdollista, mutta ehkäpä arjessa hieman unohtunut asia. Lapsen aloittaessa päivähoiton vanhemmat ovat usein tutustumassa toimintaan yhdessä lapsen kanssa, mutta myöhemmin lapsen hoitouran aikana ei vanhemmat juurikaan enää päiväkodissa vieraile lastensa hoitopäivän aikana. Tällaisten vierailujen kautta voisi mahdollistua myös lapselle paremmin hänen oman arkensa jakaminen yhdessä oman vanhemman kanssa.

Vanhemmilta tuli myös toive, että päiväkodin järjestämiin vanhempainiltoihin osallistumiselle olisi matala kynnys, joka mahdollistuisi esimerkiksi yhteisen tekemisen kautta, josta esimerkkinä mainittiin muun muassa joulukorttien askarteluilta ja talkoot. Erilaisiin päiväkodin ja yhteistyökumppaneiden järjestämiin teemailtoihin osallistuminen koettiin myös osallisuutta lisäävänä toimintana. Esimerkiksi päivähoiton perhetyöntekijä tai erityislastentarhanopettajan alustama ilta voisi myös osaltaan madaltaa kynnystä yhteydenottoon, mikäli tarvetta ilmenee. Tuttuus luo turvallisuutta myös aikuisille. Poikonen & Lehtipää (2009, 88, 72) haastavat päivähoiton instituutiona miettimään, miten kehitetään yksilöl-

lisen ja perhekohtaisen lisäksi nykyistä enemmän konkreettisia toimintatapoja yhteisöllisen näkökulman sekä osallisuuden vahvistamiseksi, esimerkkinä tästä he mainitsevat vanhempien keskinäinen verkostoitumisen.

6.3 Vanhempien vertaistuki ja sen mahdollistaminen päiväkodissa

Pohdittaessa sitä, miten vanhempien keskinäinen vertaistuki päiväkodissa mahdollistuu on hyvä muistaa, ettei päiväkodeilla yleisesti ole käytössä valmiita toimintamalleja vertaistuen toteuttamiseksi.

”Muiden vanhempien kanssa en ole juurikaan ollut tekemisissä. Tämä voisi olla sellainen aihe, joka olisi kehittämisen kohteena. Joku sosiaalinen media, blogi voisi olla keino, jolla kiinnostuneet voisivat keskustella lapsiin liittyvistä asioista.”

”Tuki muilta vanhemmilta: se puuttui, en päässyt tutustumaan samassa ryhmässä olevien lasten vanhempiin. Kaikki vanhemmat eivät olleet aktiivisia, josta ed. varmaan osaksi johtui, mutta päiväkotini olisi voinut järjestää esim. teema - iltoja juuri ko. pienryhmän vanhemmille.”

”Muiden vanhempien kanssa tuli vertaiskeskustelua vähän. Lapsen tuonti- ja hakutilanteet olivat niin nopeita ja kiireisiä ja jokaisen elämä / arki päivähoiton lisäksi aikataulutettua.”

”On ollut rikkaus, että olemme tunteneet ainakin osan perheistä, joiden lapset ovat samassa päiväkodissa. Tietynlainen ajatusten vaihto ja omien asenteiden / tuntemuksien vaihto on ollut omiaan laukaamaan mahdollisesti mieleen jääneitä ajatuskuvioita.”

Näin kirjoittivat omasta vertaistuenkokemuksistaan tulevaisuuden muistelu - tehtävässä muutamat tutkimukseeni osallistuneista vanhemmista. Näistä teksteistä välittyy mielestäni hyvin se, että kokemukset vertaistuesta ovat hyvin henkilökohtaisia ja liittyvät vahvasti kunkin vanhemman omaan elämäntilanteeseen sekä tuen tarpeeseen. Myös toteamus siitä, että usein vanhemmilla on vertaistukisuhteita muualla kuin päiväkodissa kertoo siitä, että tarpeet ovat kovinkin erilaisia. Muusta aineistostani kävi ilmi, että vertaistuki koetaan tärkeänä, mutta sen toteutuminen ja toteuttaminen koettiin haasteelliseksi ja toiminnan käynnistämiseen kaivattiin ”ohjausta”. Samoin todettiin, että vertaistuki on pienlapsiperheille tärkeää, koska kaikki painivat samanlaisten ongelmien parissa. Ehdotuk-

sia vertaistuen lisäämiseksi sain jonkin verran. Toivottiin matalan kynnyksen yhteistä tekemistä, johon myös lapset voisivat osallistua. Isien mukaan houkuttelemiseksi toivottiin esimerkiksi teemailtoja.

Sosiaalisen median kautta jaettavan vertaistuen tarve tuli myös esille aineistosani. Pietilä – Hella (2006, 69) toteaa, että internet antaa laajat keskustelu- ja vuorovaikutusmahdollisuudet sähköpostin ja muiden foorumeiden kautta. Esimerkiksi Espoossa on kokeiltu yhdessä Diakonia – ammattikorkeakoulun kanssa uuden tyyppistä nettiä hyödyntävää perhevalmennusta. Kokeilussa todettiin, että useimmat vanhemmat eivät olleet halukkaita jakamaan kokemuksiaan tuntemattomien samassa elämäntilanteessa olevien ihmisten kanssa, mutta tutustuttuaan ensin kasvokkain perhevalmennuksessa he olivat mielellään yhteydessä toistensa kanssa myös sähköisesti. Espoolaisvanhemmat arvostivat sitä, että kasvotusten tapahtuva kanssakäyminen oli hienotunteista eikä toisten ratkaisuja arvosteltu, vaan vanhemmat jakoivat toisilleen omia kokemuksiaan ja toimintatapojaan. Vastakohtana tälle pidettiin netin chat – palstoja, joissa nimettömyyden turvin toisilleen vieraat ihmiset saattavat esittää hyvinkin jyrkkiä ja tuomitsevia kannanottoja koskien toisten elämää ja toimintatapoja. Pietilä – Hella viittaa Kouriin (2006), joka on tehnyt väitöstutkimuksen nettineuvolaverkkopalvelun kehittämisestä ja toteaa, että tämän kaltainen esteetön aikaan ja paikkaan sitoutumaton tiedonvälitys on erinomainen lisä vanhemmuuden vahvistamiselle. Hän näkee, että tämän kaltainen toiminta tarjoaa areenan, jolla vanhemmat voivat halutessaan kohdata muita samassa elämäntilanteessa olevia. Miten sitten tämän kaltaista toimintaa voisi päivähoiton puitteissa kehittää jää tulevaisuuden haasteeksi.

Rönkä, Malinen, Sevon, Poikonen & Kinnunen (2009, 290–291) kirjoittavat myös Paletti -tutkimuksen antaneen viitteitä siitä, että vanhempien ja kasvatushenkilöstön kasvatusyhteistyötä tulisi kehittää vuorovaikutuksellisempaan ja vanhempien osallisuutta korostavampaan suuntaan. Samoin he toivoivat, että päivähoiton henkilöstö tukisi ja rohkaisisi vanhempia keskinäisen vertaistoiminnan käynnistämiseen ja ylläpitämiseen. Varsinkin isien, uusperheiden ja yksinhuoltajien osallisuuden vahvistamiseen tulisi kiinnittää huomiota. Perheiden verkostoitumisen edistäminen olisi teko perheiden arjen tukemiseksi. Poikonen &

Lehtipää (2009, 88) toteavat myös, että nykypäivän monenlaiset perherakenteet ja jokaisen perheen yksilölliset tarpeet tulisi huomioida mahdollisemman hyvin. Uusperheiden liiton toiminnanjohtaja Pekka Larkela (HS 20.10.2014, 6-7) toteaa, että uusperhe toimii toisella tavalla kuin ydinperhe. Hänen mukaansa uusperheiden arjen avainkysymys muiden muassa on se, kuinka sosiaalisen vanhemman asema perheessä määrittyy ja kuinka biologinen vanhempi antaa tilaa sosiaaliselle vanhemmuudelle. Tilastokeskuksen mukaan uusperheiden määrä on lisääntynyt parissa kymmenessä vuodessa neljänneksellä ja vuonna 2013 uusperheitä oli Suomessa jo lähes 53 000. Kuinka päivähoiton kentällä ylipäänsä otetaan sosiaaliset vanhemmat vastaan ja minkälaisiksi yhteistyön käytännöt heidän kanssaan hioutuu, on mielestäni mielenkiintoinen tarkastelukulma. Olisiko vanhemmilla tarvetta jakaa esimerkiksi näitä uusperheen perustamisen myötä esiin nousseita asioita toisten samassa tilanteessa olevien perheiden kanssa päivähoiton vertaistuenfoorumeilla?

7 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ JA KEHITTÄMISEHDOTUKSIA

On ollut mielenkiintoista sukeltaa tämän opinnäytetyön tekemisprosessin kautta osallisuuden maailmaan. Olen saanut vanhemmilta keräämäni aineiston ja työn tietoperustan kautta paljon tietoa siitä, miten vanhemmat kokevat kasvatuskumppanuuden, oman osallisuutensa kumppanuudessa sekä vertaistuen merkityksen. Olen saanut koottua myös konkreettisia kehittämissuhteita, joita toivottavasti pystytään hyödyntämään ryhmien toiminnan kehittämisessä suhteessa kasvatuskumppanuuteen ja vanhempien osallisuuden lisäämiseen.

Tutkimustulosten johtopäätöksenä voin todeta, että vanhemmat ovat halukkaita ja motivoituneita kasvatuskumppanuuteen. Päivähoitolla on heidän mielestään merkittävä rooli lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa. Vanhemmat arvostavat tutkimukseni mukaan päivähoitossa muun muassa myös kotielämää helpottavaa selkeää päivärytmiä, turvallisuutta, vakautta, yksittäisen lapsen tarpeiden huomioimista sekä lapsen hyväksymistä juuri sellaisena kuin hän on. Vanhemmat kokevat tärkeänä yhteistyön päiväkodin henkilökunnan kanssa. Kaikkein merkittävimpänä yhteistyömuotona vanhemmat tutkimukseni mukaan kokivat

päivittäiset keskustelut lapsen tuonti- ja hakutilanteissa. Näihin tilanteisiin panostamalla henkilökunta voi merkittävästi lisätä ja vahvistaa vanhempien kumppanuuden ja samalla myös osallisuuden kokemusta. Henkilökunnan vuorovaikutustaitojen ylläpitäminen sekä puuttuvien taitojen lisääminen parantavat merkittäväällä tavalla vuorovaikutusta ja onhan koko ajan muistettava, että päiväkodin henkilökunnalla on vastuu kumppanuuden toteuttamisen mahdollistamisesta. Aito kuulluksi tuleminen kokemus on vanhemmille myös ensiarvoisen tärkeää. Kasvokkain tapahtuvan viestinnän lisäksi tutkimuksessani nousi esille sähköisen viestinnän tarve. Vanhemmat esittivät toiveen sähköisen tiedotuskanavan käyttöönotolle muun muassa erilaisten tiedotteiden jakamistapana sekä myös lastensa arjen seuraamisen mahdollistajana esimerkiksi niin, että vanhemmat voivat halutessaan sitä kommentoida.

Lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laadinta yhdessä vanhempien ja ryhmän työntekijän kesken koettiin myös hyvin merkitykselliseksi sekä kumppanuuden että osallisuuden kokemuksen lisääjänä. Näihin tilaisuuksiin kannattaa siis panostaa ja työntekijöiden on hyvä miettiä, kuinka näissä keskusteluissa vanhempien oma ääni saadaan oikeasti kuuluville, ja että suunnitelma laaditaan yhteistyössä käyttäen hyväksi sekä vanhempien että työntekijöiden tietoa lapsesta. Huomiota tulee kiinnittää varhaiskasvatussuunnitelman sekä muiden lasta koskevien tietojen jakamiseen työntekijöiden kesken siten, että tiedonkulku henkilöstön kesken on sujuvaa ja kaikki asianosaiset saavat tarvitsemansa tiedon. Näin toimien koko ryhmän henkilökunta on tietoinen kunkin lapsen asioista ja yhteistyö yksittäisen lasten vanhempien kanssa on tällöin sujuvampaa. Tiedon jakamisen tapoja on varmasti monia, mutta ryhmän työntekijöiden yhteiset palaverit ja esimerkiksi tiedotusvihon käyttö ovat arjessa hyväksi koettuja tiedonsiirontapoja.

Vanhemmat ovat halukkaita osallistumaan päiväkodin tarjoamiin yhteistyön foorumeihin. Tutkimuksessani tuli kuitenkin esille, että samoin kuin lapset myös vanhemmat haluavat mieluummin tavata toisiaan ja henkilökuntaa pienemmissä ryhmissä, josta esimerkkinä mainittiin oman pienryhmän vanhempainilta. Oman lapsen pienryhmän vanhempiin tutustuminen koettiin tärkeäksi ja myös halukkuutta päiväkodin arkeen tutustumiseen pienissä ryhmissä ilmeni. Myös päiväkodin juhlia toivottiin järjestettävän lapsen oman ryhmän kesken mieluummin

kuin koko päiväkodin monen ryhmän yhteisiä juhlia. Myös se, että vanhemmat haluavat osallistua päiväkodin järjestämiin tilaisuuksiin yhdessä lastensa kanssa nousi esille tärkeänä näkökohtana. Esimerkkinä tästä ehdotettiin illalla järjestettävää leikki-iltaa, johon vanhemmat ja lapset voisivat yhdessä osallistua. Näin toimien voitaisiin saada käynnistettyä luontevasti myös vanhempien kaipaamaa vertaistukitoimintaa, jonka käynnistymiseen kaivattiin henkilökunnan apua, ja joka koettiin merkityksellisenä. Myös isien osallistumismahdollisuuksien lisääminen heitä itseään kiinnostavan toiminnan avulla koettiin tärkeäksi. Yhteenvedona edellisestä todettakoon, että osallisuuden kokemuksen mahdollistamiseen kaiken ikäisillä ihmisillä liittyy vahvasti tarve toimia pienessä, turvalliseksi koetussa ryhmässä, jossa toisiin tutustuminen ja asioiden jakaminen onnistuu helpommin. Päiväkodin työntekijöiden paneutuminen yhteisten tilaisuuksien sisällön miettimiseen niin, että se palvelisi mahdollisemman monen vanhemman tarpeita, tekisi näistä tilaisuuksista varmasti vetovoimaisempia. Yhdessä tekeminen ja pienissä ryhmissä toimiminen voisivat osaltaan auttaa merkityksellisten keskustelujen syntyemisessä, niin vanhempien itsensä kuin työntekijöiden ja vanhempien kesken.

Omalta osaltaan kehittämistehtäväni tutkimusryhmä oli osallisuuden ja myös vertaistuen pieni näyttämö. Ryhmään osallistuneet vanhemmat pystyivät jakamaan minun lisäkseni kokemuksiaan ja ajatuksiaan myös toistensa kanssa. Toiminnallisten menetelmien käyttäminen aineiston keräämisessä tuki myös osaltaan osallisuuden teemaa, vanhempien ääni tuli aidosti kuulluksi. Työn tilaajan edustajan palautteen mukaan työ antoi konkreettisia eväitä kasvatuskumppanuuden kehittämiseen. Työ nostaa myös esiin näkökulmia, joita Lempäälän päivähoitossa on syytä ottaa keskusteluun ja kriittiseenkin arviointiin. Työyhteisössämme tulemme tilaajan palautteen mukaan miettimään kuinka hyödynnämme opinnäytetyöni tuottamia kehittämissuhteita päiväkodin arjessa. Esimerkiksi millaisia rakenteita tulisi luoda, jotta vanhempien osallisuus aidosti mahdollistuu. Henkilökunnan vuorovaikutusosaamisen vahvistaminen auttaisi osaltaan pyrkimyksessä kohti kohtaamisia, joissa aito dialogisuus toteutuisi ja vanhempien toiveet ja mietteet tulisivat aidosti kuulluksi. Kasvatuskumppanuuskoulutuksen suunnitelmallinen eteenpäin vieminen mahdollistaisi osaltaan myös vuorovaikutusosaamisen kehittämisen. Viestinnän arvioiminen sekä kehittämi-

nen vanhempien toiveita kuullen on varmastikin yksi tulevaisuuden kehittämisen alue, unohtamatta muita yhteistyön ja vertaistuen mahdollistavia foorumeita.

Toivoisin, että kasvatuskumppanuuskoulutuksia Lempäälän kunnassa jatkettaisiin muiden kehittämishankkeiden ohella ja näin tavoiteltaisiin yhä aiemmin esitettyä visiota siitä, että koko päivähoiton henkilöstö saataisiin ajan oloon koulutettua. Kasvatuskumppanuuskoulutus tarjoaa mielestäni hyvät perustiedot ja lähtökohdat kunkin työntekijän oman kumppanuusajattelun ja kumppanuusvalmiuksien kehittymiselle. Kumppanuustyö mahdollistaa erinomaisesti myös vanhempien osallisuuden ja ehkäpä myös vertaistuen lisäämisen ja näin toimien saavutettaisiin suuria etuja usealla eri osa-alueella.

Yhteisöpedagogin opinnoista olen saanut paljon erilaisia, itselleni uusia näkökulmia siihen, miten yhteisöpedagogin osaamista voisi myös päivähoiton kentällä hyödyntää. Yhteisöjen, tässä tapauksessa perheiden kanssa tehtävän yhteistyön kehittäminen kiinnostaa minua henkilökohtaisesti ja näkisin sen vahvana yhteisöpedagogin osaamisalueena. Vanhemmat kaipaavat tukea vanhemmuuteensa ja esimerkiksi vertaistoiminnan kehittämisen kautta voitaisiin vanhempia itseään kiinnostavilla tavoilla luoda mahdollisuuksia saada tukea ja apua esimerkiksi vertaistapaamisten kautta. Päivähoiton perhetyöhön panostaminen syrjäytymistä ehkäisevänä toimena on varmasti taloudellisesti järkevä resursointi. Yhteisöpedagogin osaamisen hyödyntäminen näiden toimintamuotojen kehittäjänä olisi hyvä ottaa huomioon organisaatiosollakin. Myös Luume (2014, 38) toteaa opinnäytetyössään, että erilaisten yksilöiden ja ryhmien kohtaaminen on yhteisöpedagogin vahvaa osaamisaluetta ja tätä osaamista tulisi hyödyntää eri-ikäisten ihmisten osallisuuden kokemuksen ja yhteiskuntaan kiinnittymisen vahvistajana myös varhaiskasvatuksen kentällä.

Pienillä suhteellisen edullisilla toimilla saadaan varmasti luotua sellaisia toimintamalleja, jotka auttavat pienlapsiperheiden vanhempia kohti parempaa jaksamista. Ehkäisevän työn näkökulmasta nämä pienet investoinnit voivat estää tulevaisuuden suuret menot korjaavan työn kentällä.

LÄHTEET

Alasuutari, Maarit 2004. Kuka lasta kasvattaa? 2. painos. Helsinki: Gaudeamus Kirja.

Halme Nina, Vuorisalmi Merja & Perälä Marja-Leena 2014. Tuki, osallisuus ja yhteistoiminta lasten ja perheiden palveluissa. Työntekijöiden näkökulma. Raportti 4/2014. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2005. Tutki ja kirjoita. 11. painos. Helsinki: Tammi.

Innokylä 2014. Learning cafe eli oppimiskahvila. Viitattu 15.10.2014
<https://www.innokyla.fi/web/malli109421>.

Jallinoja, Riitta 2006. Perheen vastaisku, familistista käännettä jäljittämässä. Helsinki: Gaudeamus Kirja.

Jämsä, Juha & Karvinen, Marita 2008. Kasvatuskumppanuus ja lapsen perheidentiteetti. Teoksessa Juha Jämsä (toim.) Sateenkaariperheet ja hyvinvointi. Jyväskylä: PS-kustannus. 182-191.

Karila, Kirsti 2006. Kasvatuskumppanuus vuorovaikutussuhteena. Teoksessa Helena Rasku-Puttonen (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 91-108.

Kaskela, Marja & Kekkonen, Marjatta 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta – Opa varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 63.

Kekkonen, Marjatta 2012. Kasvatuskumppanuus puheena. Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoidon diskursiivisilla näyttämöillä. Tampere: Tamperen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Lempäälän kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. Viitattu 27.10.2014.
<http://www2.lempaala.fi/d5web/kokous/20144307-4-1.PDF>.

Lempäälän kunnan päivähoidon osallisuusfoorumi. Viitattu 15.9.2014.
<http://www.lempaala.fi/palvelut/sosiaali-ja-terveyspalvelut/paivahoitopalvelut/osallisuusfoorumi-huoltajille/>.

Lempäälän kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2012-2016. Viitattu 18.10.2014.
https://lempaala-fi.aldone.fi/site/assets/files/5556/lemp_l_n_vasu_180612.pdf.

Luume, Anu 2014. Avoimen varhaiskasvatuksen kerhotoiminnan merkitys lapsiperheille Kirkkonummella. Viitattu 6.11.2014.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/71205/Luume_Anu.pdf?sequence=1

Määttä, Paula 1999. Perhe asiantuntijana. Erityiskasvatuksen ja kuntoutuksen käytännöt. Jyväskylä: Atena kustannus.

Nummenmaa, Anna Raija & Karila, Kirsti 2011. Ammatilliset keskustelut varhaiskasvatuksessa. Helsinki: WSOYpro Oy.

Perälä, Marja-Leena & Salonen, Anne & Halme, Nina & Nykänen, Sirpa 2011. Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita? Vanhempien näkökulma. Viitattu 28.9.2014.
<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80090/27f8cf8b-8fa8-402a-b3a0-e26dd8a7ba6d.pdf?sequence=1>.

Pietilä-Hella, Riitta 2006. Perhekeskus – kohtaamisen tila ja paikka. Teoksessa Jari Helminen (toim.) Elämä koettelee, tuki kannattelee. Sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Jyväskylä: PS-kustannus. 63-78.

Poikonen, Pirjo-Liisa & Lehtipää, Riina 2009. Päivähoidon ja kodin jaettu kasvatustehtävä: kasvatuskumppanuus perheen voimavarana. Teoksessa Anna Rönkä & Kaisa Malinen & Tiina Lämsä (toim.) Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-kustannus. 69-88.

Pölkki, Minna 2014. ” Iso uusperhe hioi yhteisen mehupolitiikan”. Helsingin sanomat 20.10.2014, 6-7.

Rouvinen-Wilenius, Päivi 2014. Kohti osallisuutta – mikä estää, mikä mahdollistaa. Teoksessa Arja Jämsen & Anne Pyykkönen (toim.) Osallisuuden jäljillä. Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry. 51-68. Viitattu 1.10.2014.
<http://www.jelli.fi/lataukset/2014/05/oSallisuuden-j%C3%A4ljill%C3%A4-verkkoversio-pakattuna-16052014.pdf>.

Rönkä, Anna & Malinen, Kaisa & Sevon, Eija & Kinnunen, Ulla & Poikonen, Pirjo-Liisa & Lämsä Tiina 2009. Arki elämänalueiden leikkauspisteessä: johtopäätökset ja ehdotuksia perheiden arjen tukemiseksi. Teoksessa Anna Rönkä & Kaisa Malinen & Tiina Lämsä (toim.) Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-kustannus. 273-295.

Siikasalmi, Sari 2014. Digitaalinen osallisuus – utopiaa vai totta? Teoksessa Arja Jämsen & Anne Pyykkönen (toim.) Osallisuuden jäljillä. Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry. 79-85. Viitattu 6.10.2014.
<http://www.jelli.fi/lataukset/2014/05/oSallisuuden-j%C3%A4ljill%C3%A4-verkkoversio-pakattuna-16052014.pdf>.

Särkelä-Kukko, Mona 2014. Osallisuuden eriarvoisuus ja eriarvoistuminen. Teoksessa Arja Jämsen & Anne Pyykkönen (toim.) Osallisuuden jäljillä. Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry. 34-50. Viitattu 2.10.2014.
<http://www.jelli.fi/lataukset/2014/05/oSallisuuden-j%C3%A4ljill%C3%A4-verkkoversio-pakattuna-16052014.pdf>.

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos (THL) 2014. Dialogiset verkostomenetelmät. Viitattu 15.10.2014
http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/menetelmat/dialogiset_verkostomenetelmat.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos (THL) 2002. Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. Viitattu 27.10.2014
<http://www.thl.fi/documents/470564/817072/Valtioneuvoston+periaatep%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s+2002+julkaisu+9.pdf/5ff2058c-3066-47ad-b25f-ada314a873c7..>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2009. 2. painos. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 56.